

บทที่ 5

ภาพลักษณ์ผีนกับกระบวนการกักขังอัตลักษณ์ชาวม้ง

ทุกๆ ปีที่ดอกฝิ่นบานสะพรั่งบนภูเขาในฤดูหนาว เรามักได้ยินข่าวว่า หน่วยงานปราบปรามยาเสพติดของรัฐ หรือ ปปส. ดำรวจตระเวนชายแดนพร้อมด้วยสื่อมวลชนมากขึ้นไปบนภูเขาเพื่อตัดต้นฝิ่นที่ชาวม้งและชนบนที่สูงปลูกอยู่เสมอ ทั้งแปลงเล็กบ้างใหญ่บ้างแล้วแต่ภาพถ่ายดาวเทียมที่สามารถตรวจจับได้แต่ละปี

เหตุการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นในปัจจุบันท่ามกลางภาพลักษณ์และนิยามความหมายผีนได้ถูกสร้างและผลิตซ้ำภาพยาเสพติดที่เป็นอันตรายต่อมนุษย์และสังคม ซึ่งจำเป็นต้องกำจัดและปราบปรามโดยมีเป้าหมายอยู่ที่ชาวม้งและชนบนที่สูงเป็นผู้ปลูก เสพและค้าฝิ่น

ภาพลักษณ์ผีนและกระบวนการกักขังอัตลักษณ์ชาวม้งคือ เนื้อหาที่ต้องการนำเสนอในบทนี้ โดยผ่านการจำแนกภาพลักษณ์ผีนและมิติอันหลากหลายของชุมชนแห่งการเรียนรู้บ้านแทนธรรมจากอดีตจนถึงปัจจุบันกับภาพลักษณ์และมิติต่างๆ เกี่ยวกับผีนในมุมมองของรัฐไทยและกลุ่มวัฒนธรรมครอบงำที่เปลี่ยนแปลงไปตามบริบทเงื่อนไขสถานการณ์

การนำเสนอภาพลักษณ์ผีนและมิติอันหลากหลายระหว่างชุมชนม้งกับรัฐไทยก็เพื่อชี้ให้เห็นความแตกต่างและความคลั่งคลั่งขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากการสร้างภาพตัวแทนและชุดนิยามความหมายผีนของรัฐไทยและกลุ่มวัฒนธรรมหลักว่าเป็นยาเสพติด จนกระทั่งภาพลักษณ์ชาวม้งกับผีนเริ่มถูกนำเสนอมากขึ้นในสถานการณ์ความขัดแย้งในอุดมการณ์ทางการเมืองระหว่างคอมมิวนิสต์กับเสรีนิยมที่รุนแรงขึ้น และในปัจจุบันภาพลักษณ์ชาวม้งได้เริ่มผูกโยงกับปัญหาสิ่งแวดล้อมโดยมีภาพผีนจากระบบการทำให้ผีนของชาวม้ง ซึ่งภาพตัวแทนและชุดนิยามความหมายนี้เป็นส่วนหนึ่งของวาทกรรมครอบงำที่มีปฏิบัติการทางภาษา (Discursive Practices) เพื่อตอกย้ำและทำให้ภาพตัวแทนและชุดนิยามความหมายดังกล่าว “มีอยู่” อย่างไม่ต้องสงสัยหรือตั้งคำถาม ชุดวาทกรรมครอบงำที่มาจากการสร้างภาพตัวแทนและชุดนิยามความหมายนี้เองที่กระทำการกักขังอัตลักษณ์ชาวม้งอย่างเป็นแก่นสารนิยม ทำให้ชาวม้งติดอยู่กับภาพที่ทำให้กลายเป็น “ผู้ต่ำต้อย” ทางด้านศีลธรรมของสังคมไปในที่สุด

5.1 ภาพลักษณ์ผีนในวิถีชีวิตของชาวม้ง

นับตั้งแต่อดีตกาลนานมา ภายหลังจากชาวม้งอพยพจากจีนเข้าสู่ดินแดนแถบอินโดจีนเข้าเวียดนาม ลาวและไทยเป็นแหล่งพักพิงแห่งสุดท้าย ชาวม้งดำเนินวิถีชีวิตที่ประกอบขึ้นเป็นวัฒนธรรมผีนมายาวนานหลายร้อยปี ภาพลักษณ์ผีนในมุมมองของชาวม้งที่ผ่านมามีมิติอันหลากหลาย

หลายในการใช้ประโยชน์จากผืน นอกเหนือจากในระบบเศรษฐกิจ ที่เป็นพีของค้ประกอบที่สอดคล้องต้องจรงในระบบการผลิตบนภูเขาและเป็นพืชที่ใช้แลกเปลี่ยนผลผลิตส่วนเกินแล้ว ผืนยังมีบทบาทสำคัญในวิถีคิดเรื่องความสัมพันธ์ทางสังคมในฐานะที่ผืนเป็นของตอบแทน และเป็นเครื่องแสดงความมีน้ำใจของเจ้าบ้านต่อผู้มาเยือน รวมไปถึงการใช้ประโยชน์จากผืนในฐานะที่เป็นยา ซึ่งทำให้เห็นถึงวิถีคิดเรื่องการรักษาพยาบาลพื้นบ้าน การเรียนรู้การใช้ประโยชน์อย่างหลากหลายตั้งแต่อดีตและสังสมจนเป็นองค์ความรู้ได้ทำให้ผืนประกอบขึ้นเป็นวิถีวัฒนธรรมของชาวม้งจนแทรกซึมอยู่ในอุดมการณ์ที่ผูกพันและเชื่อมโยงกับพืชชนิดนี้ อันสะท้อนให้เห็นจากตำนาน ความเชื่อต่าง ๆ ที่เล่าสืบต่อกันมาในสังคมชาวม้ง ภาพลักษณ์ผืนในมิติอันหลากหลายดังกล่าว สามารถจำแนกออกเป็น 4 ด้านดังนี้

5.1.1. ผืนในระบบเศรษฐกิจ ของชาวม้งสามารถแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ ผืนในฐานะที่เป็นองค์ประกอบของระบบการผลิตเพื่อการยังชีพ กับผืนในฐานะเป็นเงินแลกเปลี่ยนลูกสาวและงานศพ โดย

ลักษณะแรก ผืนในฐานะที่เป็นองค์ประกอบของระบบการผลิตเพื่อการยังชีพ แบบการทำไร่ย่ำยที่เพื่อการยังชีพบนพื้นฐานพืชหลัก 3 ชนิดคือ ข้าว ข้าวโพดและผืน สับเปลี่ยนหมุนเวียนเป็นวัฏจักรในระบบการผลิตบนภูเขาamayาวนานหลายร้อยปีจนประกอบขึ้นเป็นวัฒนธรรมการผลิตผืน จากประเทศจีนเรื่อยมาจนชาวม้งอพยพเข้าสู่เขตอินโดจีนและลงหลักปักฐานบนผืนแผ่นดินไทย ผืนก็ยังดำรงภาพลักษณ์ในฐานะเป็นหนึ่งในพืชหลักของระบบการทำไร่ย่ำยที่เพื่อการยังชีพเรื่อยมา ชุมชนแห่งการเรียนรู้บ้านแทนธรรมได้สร้างวัฒนธรรมการผลิตบนหลักการวิจัยศาสตร์เพื่อการยังชีพที่สอดคล้องกับระบบนิเวศน์บนภูเขา สร้างระบบการจัดการแรงงาน ที่ดิน การจัดการทรัพยากรและความรู้ในการจัดการทรัพยากร การสร้างความหลากหลายทางชีวภาพในระบบไร่ย่ำยที่ตลอดจนพิธีกรรมความเชื่อในการจัดการทรัพยากรเพื่อการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางด้านอาหารให้กับการดำรงชีวิตบนภูเขาดังที่กล่าวไปแล้วในบทที่ 3

ชุมชนชาวม้งในอดีต เมื่อลูกชายเติบโตใหญ่และแต่งงานมีครอบครัว ลูกชายจะเริ่มต้นสร้างไร่ผืนด้วยการที่พ่อซึ่งสังสมประสบการณ์จากปู่ ทวดและบรรพบุรุษ เริ่มช่วยลูกชายออกค้นหาและคัดเลือกพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการปลูกผืนบนยอดดอยสูง อากาศหนาวเย็น มีแสงแดดลงตลอดเช้าและบ่าย ดินสีดำชุ่มชื้น ความรู้เหล่านี้ คือหลักการใหญ่ๆ ในความรู้พื้นฐานของการปลูกผืนที่ลูกได้เรียนรู้ประสบการณ์และสืบทอดความรู้ดั้งเดิมจากบรรพบุรุษ พื้นที่เหล่านี้จะถูกคัดสรรและแสดง "สิทธิในการใช้" (Usufruct) ของแต่ละครอบครัวเพื่อบอกกล่าวแก่ชุมชน

เมื่อลูกชายค้นพบพื้นที่ที่คิดว่าจะสร้างผืนไร่นา เขาต้องคิดคำนวณถึงแรงงานในครอบครัวใหม่ที่มีเพียงตัวเองและภรรยาเป็นแรงงานหลักว่า จะทำไร่นาที่สัมพันธ์กับไร่ข้าวเท่าไร หลังจากนั้น จะค่อย ๆ ตัดพินต้นไม้ โดยการแลกเปลี่ยนแรงงานกับเครือญาติ ขณะที่ภรรยาจัดหาพันธุ์ผืนจากแม่และญาติ รอเวลาต้นไม้นั้นตายเพื่อเตรียมเผาไร่ แล้วจึงไปปลูกข้าวร่วมกันกับเครือญาติในหลังคาเรือนเดียวกัน

เมื่อลงข้าวเสร็จ รอเวลาข้าวโต ลูกชายและลูกสะใภ้เริ่มหว่านเมล็ดผืนรวมกับพืชผัก เช่น กะหล่ำปลี ผักกาดเขียว หัวไชเท้า ผักกาดทุกชนิด ผักคะน้า ผักสลัด ผักชี หอม กระเทียม มันฝรั่ง มันเทศ มะเขือ มะเขือเครือ (เต้าเปาว์ หรือผักแม้ว) ถั่วลิสงเตา ผักกวางตุ้ง รวมทั้งผักพื้นบ้านที่เป็นพันธุ์ดั้งเดิมอีกหลายชนิด รอจนผืนเติบโตเป็นต้นเล็ก ๆ จึงช่วยกันเก็บและแยกต้นผืนออกจากผัก จัดแนวเพื่อให้สะดวกต่อการเติบโตเป็นต้นผืนที่มีดอกงาม ง่ายต่อการกรีดน้ำยางออก ส่วนต้นผืนที่แคะแกร็นจะถูกดึงออกเพื่อใช้เป็นอาหารมือเย็นอันโอชะ ระหว่างรอคอยให้ต้นผืนเติบโตใหญ่ สามี้อาจออกไปล่าสัตว์ในป่า ส่วนภรรยาเก็บหรือขายหญ้าในไร่ข้าวและไร่นา

สำหรับชาวม้งแล้ว การรอคอยให้ดอกผืนเติบโต ใช้นัยถึงการเว้นว่างจากงาน หากแต่เป็นช่วงเวลาของไร่ข้าวที่จะต้องทำงานสลับสับเปลี่ยนกันไปทุกวันไม่ได้หยุด

" ในช่วงที่มีไร่นาเป็นช่วงที่ทำงานหนัก แต่ก็มีช่วงเวลาหยุดพัก คือระหว่างการรอข้าวและต้นผืนเติบโตใหญ่ แม้จะต้องเก็บขายหญ้า แต่ก็มีความสุข เพราะรอคอยผลผลิตที่รู้ว่า เป็นความอุดมสมบูรณ์ที่กำลังจะมาถึง" ชาวม้งผู้หนึ่งกล่าว

เมื่อดอกผืนเริ่มเบ่งบาน นั้นหมายถึง การเตรียมกรีดผืนที่กำลังจะมาถึงในอีกไม่นานนัก พวกเขาจะเร่งเกี่ยวข้าวและเก็บข้าวเข้ายุ้งฉาง จากนั้นจึงกลับมาที่ไร่นา เพื่อกรีดน้ำยางผืนดิบในเดือนกุมภาพันธ์ ซึ่งจะถือว่าจบกิจกรรมในรอบปี

เมื่อลมแล้งเริ่มมาเยือน มันหมายถึงสัญญาณที่บ่งบอกถึงฤดูกาลใหม่ที่กำลังเดินทางมาถึงหมู่บ้านอีกครั้ง พวกเขาจะเตรียมออกหาผืนดินที่เหมาะสม หากที่ดินสำหรับการทำไร่ข้าวเริ่มเสื่อมสภาพ พวกเขาทั้งครัวเรือนจะออกไปหาพื้นที่ใหม่แล้ว "เอามือเอารัน" แลกเปลี่ยนแรงงานในการตัดพินต้นไม้เพื่อเปลี่ยนผืนดินเป็นไร่ข้าวต่อไป ส่วนไร่นายังคงปลูกข้าวได้อีก 4 - 5 ปี จึงค่อยไปหาที่ใหม่

ไร่นาบนพื้นฐานระบบการทำไร่ย้ายที่ ระบบการเกษตรในการปลูกข้าว ข้าวโพดและผืน การสร้างระบบการจัดการทรัพยากร ระบบแรงงานและระบบการจัดการที่ดิน การจัดการพันธุ์พืชที่ต้องสร้างความหลากหลายของพืชผักในไร่จากกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนบ้าน ชุมชน ระบบต่างๆ เหล่านี้ต่างเป็นองค์ประกอบสำคัญในระบบการผลิตเพื่อการยังชีพที่เกิดขึ้นเพื่อ

สร้างหลักประกันความมั่นคงของชีวิตบนภูเขาวางจะมีอาหารพอเพียงสำหรับเลี้ยงครอบครัวและชุมชนได้ตลอดปี

ลักษณะที่สอง *ฝิ่นในฐานะเงินเพื่อการแลกเปลี่ยนลูกสาวและงานศพ* คำกล่าวของชาวม้งที่ว่า “*ฝิ่นคือเงินเพื่อซื้อลูกสาวและงานศพ*” มีความหมายอย่างตรงไปตรงมาในการบ่งบอกถึงการสะสมเงินเพื่อเป็นค่าสินสอดให้กับลูกชายของตนเองเพื่อสืบสกุล เชื้อสายและชาติพันธุ์ของตน นอกจากนี้ ชาวม้งยังสะสมเงินจากการขายฝิ่นเอาไว้เพื่อซื้อข้าว ควายและเป็นค่าใช้จ่ายต่างๆ ในงานศพของตนหรือคนในครอบครัว

ในชุมชนชาวม้งนั้น ไร่ฝิ่นไม่ได้มีความหมายเพียงท้องไร่ที่ทำกินของครอบครัว หากแต่ยังบ่งบอกถึงหยาดเหงื่อแรงงานที่พวกเขาได้ทุ่มเทแปรเปลี่ยนสภาพผืนดินที่ว่างเปล่าเป็นทุ่งดอกฝิ่นบานสะพรั่งเตรียมพร้อมรอการกรีดน้ำยางเป็นฝิ่นดิบเพื่อเปลี่ยนเป็นเงินในกาชั่งน้ำหนัก โดยพวกเขาจะนำฝิ่นไปแลกกับเงินเหรียญ ซึ่งส่วนหนึ่งสะสมไว้ใช้เป็นค่าสินสมรส และเก็บเอาไว้ในยามฉุกเฉิน สำหรับชาวม้งในอดีตแล้ว หากไม่มีฝิ่นก็หมายถึงการไม่มีเงิน เมื่อไม่มีเงินก็ไม่สามารถแต่งงานหรือประกอบพิธีกรรม เช่น งานศพ เพื่อแสดงฐานะทางสังคมได้

ดังนั้น ไร่ฝิ่นจึงถือเป็นไร่แห่งความภาคภูมิใจที่สามารถแปลงผืนดินด้วยหยาดเหงื่อแรงงานไปเป็นผลผลิตที่ออกงาม และเป็นสัญลักษณ์แสดงความมั่งคั่งของชีวิตโดยผ่านระบบการแลกเปลี่ยนสินค้าจากฝิ่นสู่เงิน เพื่อสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตประจำวัน ตลอดจนการแลกเปลี่ยนลูกสาวเพื่อสืบสกุล ถือเป็นการเตรียมตัวเพื่อพิธีกรรมต่าง ๆ ทั้งสำหรับคนตายและคนเป็นด้วย จะเห็นได้ว่า ไร่ฝิ่นซึ่งเป็นพืชการค้ำบนภูเขาวางที่ชาวม้งนำมาแลกเปลี่ยนซื้อขายนั้น ในด้านหนึ่งต่างเป็นไปเพื่อการดำเนินชีวิตประจำวันจากการแลกเปลี่ยนสินค้าเพื่อการอุปโภคบริโภค แต่อีกด้านหนึ่ง ฝิ่นคือเงินที่ถูกนำไปแปรเปลี่ยนเป็นสินสมรส และค่าใช้จ่ายในงานศพ ซึ่งถือเป็นพิธีกรรมสุดท้ายที่สำคัญที่สุดในช่วงชีวิตของชาวม้ง

5.1.2. *ฝิ่นกับวิถีคิดเรื่องความสัมพันธ์ทางสังคม* แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ ฝิ่นในฐานะที่เป็นเครื่องแสดงสถานภาพทางสังคม กับฝิ่นในฐานะที่เป็นเครื่องแสดงน้ำใจและการให้เกียรติ โดย

ลักษณะแรก *ฝิ่นในฐานะเป็นเครื่องแสดงสถานภาพทางสังคม* นอกจากฝิ่นที่ชาวม้งปลูกเพื่อนำไปแลกเปลี่ยนเป็นเงิน เงินแท่งสะสมเพื่อใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน เป็นค่าสินสมรสและใช้ในยามฉุกเฉินแล้ว ชาวม้งยังนำไปแลกเปลี่ยนเป็นเงินเหรียญ (Silver) ซึ่งโดยประเพณีของชาวม้งจะนำเงินเหรียญเหล่านี้มาประดับเสื้อผ้าและสวมใส่อวดกันในโอกาสพิเศษช่วงวันปีใหม่

ในช่วงปีใหม่นอกจากเป็นช่วงเวลาแห่งการพักผ่อนจากการทำงานหนักและช่วงเวลาแห่งการเฉลิมฉลองแล้ว วันปีใหม่ยังเป็นช่วงเวลาที่ยกเล่าความเป็นไปในชีวิตของแต่ละคนในครอบครัวและชุมชนชาวม้งภายใต้ความสัมพันธ์ทางสังคม ในงานประเพณีปีใหม่นี้ หนุ่มสาวชาวม้งจะจับตาซึ่งกันและกันในระหว่างการละเล่นโยนลูกช่วง¹ และต่างหมายปองหาคู่ครองของตนได้จากงานนี้ ในงานจะพบว่า หนุ่มสาวชาวม้งต่างสวมใส่อาภรณ์หลากหลายที่ประดับประดาด้วยเหรียญเงินสวยงามออกมาประชันกัน ยิ่งหนุ่มสาวประดับประดาเหรียญมากเท่าไร ยิ่งแสดงถึงความสำเร็จในชีวิตของพวกเขาที่ได้รับจากหยาดเหงื่อแรงงานในการทำงานหนักมาตลอดทั้งปี ความสำเร็จดังกล่าวนี้ถือเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของวงศ์ตระกูล เป็นการแสดงฐานะของหนุ่มสาวและครอบครัวอีกด้วย

การมีเหรียญเงินบนเสื้อผ้ามากมาย หมายถึง บุคคลนั้นมีความวิริยะ เป็นคนที่ขยันทำมาหากินและหาเงินได้จากการทำไร่ผืนเพื่อแลกเปลี่ยนผืนเป็นเงิน ซึ่งคือเครื่องหมายของความสำเร็จในชีวิต

ชาวม้งมีคำพูดที่ว่า "ไม่ควรอายที่ยากจน แต่ควรอายที่ไม่สู้กับความจน" จึงไม่ใช่เรื่องน่าแปลกใจที่กฎเกณฑ์ทางสังคมของชาวม้งจะบอกว่า คนติดผืน ไม่ยอมทำงานเป็นคนที่ไม่น่านับถือ ไม่สมควรยกลูกสาวให้ คำพูดเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงการให้ความสำคัญต่อความขยันหมั่นเพียรผ่านการทำงานในไร่อย่างหนักหน่วงและการสร้างความสำเร็จในชีวิตจากการทำการเกษตรบนภูเขา การสร้างไร่ผืนของชาวม้ง จึงต้องสร้างขึ้นจากน้ำพักน้ำแรงของตัวเอง การมีไร่ผืนและได้ผลผลิตผืนจำนวนมากจนสามารถแลกเปลี่ยนเงินทองนำมาประดับประดาบนเสื้อผ้าอาภรณ์ของตน ได้กลายเป็นสัญลักษณ์บ่งบอกถึงความขยันหมั่นเพียรในการทำมาหากิน เป็นความภาคภูมิใจและแสดงสถานภาพของตัวเอง ครอบครัวและวงศ์ตระกูล ให้เป็นที่นับหน้าถือตาในชุมชนและสังคมชาวม้ง

ลักษณะที่สอง ผืนในฐานะเครื่องแสดงน้ำใจและการให้เกียรติ ในการปลูกผืนแต่ละปีของชาวม้งบ้านแทนธรรม เมื่อกรีดดอกผืนจนได้น้ำยางผืนดิบมา พวกเขาจะต้องแบ่งผืนออกเป็น 3 ส่วนเสมอ คือ ส่วนแรกเป็นภาษีที่จ่ายให้กับรัฐ ส่วนที่สองเก็บเป็นยา ของต้อนรับแขก และจ่ายเป็นค่าตอบแทนอื่น ๆ ส่วนผืนที่เหลือจึงนำไปขายหรือแลกเปลี่ยนสินค้าเครื่องใช้ภายในครอบครัวตลอดทั้งปี และสะสมเป็นเงินสำหรับให้ลูกชายแต่งงานและจัดงานสำคัญ ๆ หรือใช้ในยามจำเป็น

¹ ประเพณีการโยนลูกช่วง คือ ประเพณีการละเล่นโยนลูกบอลของชาวม้งในงานปีใหม่ประจำปี การโยนลูกบอลมักกระทำกันในกลุ่มหนุ่มสาว เพื่อแสดงความพึงพอใจระหว่างกัน

ในอดีต ชุมชนชาวม้งบ้านแทนธรรมถือว่า ผืนเป็นสิ่งของที่ใช้ต้อนรับแขกเมื่อมีญาติพี่น้องหรือเพื่อนต่างถิ่นแดนไกลเดินทางมาเยี่ยมเยือน เมื่อญาติพี่น้องเดินทางมา ชาวม้งบ้านแทนธรรมจะเตรียมสุรา อาหาร และผืน เอาไว้คอยต้อนรับ โดยผู้หญิงเตรียมข้าวปลาอาหาร เมื่อเสร็จจากการกินข้าว ผู้หญิงจะจุดตะเกียงไว้คอยทำยังบริเวณลานรับแขก แล้วนำผืนดิบมาวางให้แขกหรือผู้เยี่ยมเยือนได้ปั่นผืนดิบเป็นก้อนกลม ใส่ลงในบ้องก่อนจุดไฟสูบลิ้มลองรสชาติระหว่างการแลกเปลี่ยนพูดคุยกัน

จะเห็นได้ว่า การสูบผืนสำหรับชาวม้ง หมายถึง การเข้าสังคมและการยอมรับเกียรติและน้ำใจจากเจ้าของเรือน การปฏิเสธผืนถือเป็นการปฏิเสธการให้เกียรติและน้ำใจของพวกเขาด้วย ลักษณะเช่นนี้เป็นความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นในระหว่างชาวม้งภายในชุมชนเดียวกันและต่างชุมชนออกไปเพื่อสานสัมพันธ์ไมตรีและแสดงความเป็นมิตรต่อกัน

5.1.3. ผืนกับวิถีคิดเรื่องการรักษาพยาบาล

ในวิถีคิดเรื่องการรักษาพยาบาลด้วยผืนตามวัฒนธรรมของชาวม้งสามารถสะท้อนให้เห็นได้จาก 2 ลักษณะ คือ วิธีการใช้ผืนเป็นยาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และ ความหมายของคำว่าผืนและความเชื่อเรื่องการรักษาพยาบาล โดยมีรายละเอียดดังนี้

ลักษณะแรก วิธีการใช้ผืนเป็นยา ตั้งแต่อดีตกาลนานมา ชาวม้งได้ใช้ผืนเป็นตัวยาหลักในการรักษาพยาบาลโรคภัยไข้เจ็บตามความรู้พื้นบ้านที่สืบทอดกันมายาวนานตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษ โดยแบ่งการใช้ผืนออกเป็น 2 รูปแบบคือ รูปแบบแรก ใช้เป็น ยาสามัญประจำบ้าน ชาวม้งใช้ผืนเพื่อรักษาอาการเจ็บป่วยหลากหลายรูปแบบและอาการ โดยแบ่งวิธีใช้ออกเป็น

- การสูบจากบ้องแล้วพ่นไปตามบริเวณที่ปวดตามร่างกาย วิธีดังกล่าวใช้รักษาอาการปวดกล้ามเนื้อ อาการเมื่อยหลังเมื่อยเอวจากการทำงานหนัก หรือปวดหัว เป็นไข้ ปวดท้อง การสูบนี้อถือเป็นวิธีการรักษาหลัก ๆ ที่ชาวม้งใช้อยู่บ่อยครั้ง โดยปั่นเนื้อผืนดิบเป็นก้อนกลมแล้วเผาเนื้อผืนกับตะเกียงที่จุดขึ้นเตะลงบนปากบ้อง จากนั้นสูบเอาควันเข้าแล้วพ่นออกไปยังบริเวณที่ปวด

- การใช้เนื้อผืนสุก โดยส่วนใหญ่จะใช้กับอาการปวดฟัน ท้องร่วงรุนแรง หรือถ่ายเป็นมูกเลือด ปวดท้อง เป็นบิด โดยการนำผืนดิบไปเผาไฟจนสุกแล้วเตะลงบริเวณที่ปวดฟัน ส่วนอาการท้องร่วงและอุจจาระเป็นมูกเลือดจะใช้วิธีการสูบก่อน จากนั้น หากอาการยังไม่ทุเลา จะใช้ผืนสุกช่วย โดยนำน้ำมันมาทามือแล้วนำเม็ดผืนสุกใส่ไว้ในช่องอุจจาระ ต่อมาผืนและอุจจาระจะถ่ายออกมาพร้อมกัน ส่วนวิธีการรักษาอาการปวดท้องเป็นบิด ถ่ายไม่หยุดหรืออาหารเป็นพิษ ชาวม้งจะใช้ผืนดิบไปต้มในน้ำเคี่ยวให้เนื้อผืนสุกแล้วเติมน้ำต้มจากผืนสัก 2 - 3 ครั้ง จะบรรเทาอาการได้เป็นอย่างดี

รูปแบบที่สอง ใช้เป็น ตัวยาหลักของหมอยาพื้นบ้าน โดยใช้เป็น 2 ขนาน คือ ขนานแรก ใช้เป็นตัวยาที่ใช้ผสมผสานวิธีการรักษา เพื่อรักษาแผลสด กระจกหัก และแผลขนาดใหญ่ เช่น แผลจากปืน โดยใช้วิธีการสูบฝึนเพื่อบรรเทาอาการปวด แล้วเป่าควันฝึนไปที่แผลก่อนที่จะล้างด้วยน้ำสะอาดอีกครั้ง เพื่อเป็นการล้างแผล จากนั้นนำขี้ฝึนผสมเหล้าให้เหนียวแล้วห่อผ้า นำผ้าบางๆ วางโปะลงไปที่แผลก่อนแล้วจึงนำฝึนผสมเหล้าโปะไว้ที่แผล ทำอย่างนี้ทุกวัน ประมาณ 3 - 5 วัน แผลจะทุเลาลง แต่หากยังไม่หายดี หมอยาจะนำตัวยาสมุนไพร เป็นเปลือกของพืชสมุนไพรชนิดหนึ่ง ที่ภาษาม้งเรียกว่า *ฉวงกว้าง* ผสมเหล้าห่อผ้าโปะไว้ที่แผลวันละ 3 ครั้ง จะหายภายใน 2-3 วัน ต่อมา วิธีการดังกล่าว ห้ามนำห่อผ้าที่ผสมยาแล้วไปลงไฟ เพราะความร้อนจะทำให้เส้นเลือดหดตัวและมีผลต่อการสมานแผลให้หายขาด ส่วนขนานที่สอง ใช้ฝึนเป็นยาล้างแผลให้สะอาด โดยการเป่าควันฝึนลงไปที่แผลก่อนแล้วล้างด้วยน้ำสะอาด ถือเป็นยาล้างแผลชนิดหนึ่ง

ในอดีต เมื่อชาวบ้านเจ็บป่วยและต้องการให้หมอยาผสมสูตรยารักษา ชาวบ้านจะนำฝึนดิบมาให้หมอยานำไปเข้ายาตามสูตร เมื่อรักษาจนหายดีแล้วจึงค่อยคิดค่ารักษาพยาบาล เช่น อาการตกต้นไม้จนสลบไป หมอยาคิดค่ารักษาพยาบาลสูงสุดไม่เกินเงิน 1 แท่ง เป็นต้น

ลักษณะที่สอง ความหมายของคำว่า ฝึนและความเชื่อเรื่องการรักษาพยาบาล นอกจากการใช้ฝึนในการรักษาพยาบาลตามความรู้พื้นบ้านของชาวม้งมายาวนานในอดีตแล้ว หากกลับไปพิจารณารายละเอียดของรากศัพท์ ความหมายและความเชื่อจากคำว่า ฝึน หรือ “เย้ง” ในภาษาม้ง จะพบนัยสำคัญของฝึนที่สะท้อนวิธีคิดเรื่องการรักษาพยาบาลพื้นบ้านได้เป็นอย่างดี

โดยคำว่า “เย้ง” ที่แปลว่าฝึนไม่ใช่ภาษาดั้งเดิมของม้ง แต่มาจากการเรียกตามชาวจีน ในอดีตว่า เย้ง (Ying) หรือ Ying -Tsu - Su ซึ่งชาวจีนเรียกตามคำบันทึกในตำรายาฝึนที่จักรพรรดิฉินสั่งมาจากพ่อค้าชาวอาหรับอีกทอดหนึ่ง (Booth, 1996) ในเวลาต่อมา ความหมายเกี่ยวกับ “เย้ง” เริ่มเปลี่ยนเป็น Ya-Ying หมายถึงบุหรี่ปริศจากตะวันตกภายหลังที่ชาวโปรตุเกสคิดค้นวิธีการสูบได้โดยบังเอิญ (Booth, 1996)

คำว่า “เย้ง” ในสังคมม้งมีความหมายอันหลากหลาย แต่โดยส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมการรักษาพยาบาลพื้นบ้าน ดังเช่น การใช้คำว่า “เย้ง” ในการรักษาพยาบาลของหมอผี² โดย

² หมอผีคือผู้ประกอบพิธีกรรมตามระบบความคิดความเชื่อของชุมชน โดยส่วนใหญ่เป็นผู้อาวุโสของหมู่บ้านและเป็นผู้ที่รู้จักประเพณีวัฒนธรรมของกลุ่มเป็นอย่างดี ซึ่งหมอผีอาจแบ่งออกเป็น 2 แบบ คือ 1. หมอผีที่สืบทอดจากสายตระกูล กับ 2. หมอผีที่ศึกษาเล่าเรียนเพิ่มเติมจากผู้รู้ภายในชุมชน

ก่อนที่หมอผีจะประกอบพิธี “อวนเน้ง”³ หมอผีจะต้องประกอบพิธี “เห่าแย้ง-เห่าชั่ว” ก่อน โดยเตรียมจอกน้ำขนาดเล็ก 3 แก้วใส่น้ำแล้วจุดธูปดำเนินพิธีกรรม

คำว่า “เห่าแย้ง เห่าชั่ว” ในพิธีนี้ หมอผีและชาวม้งได้อธิบายความหมายอันหลากหลาย ในพิธีอวนเน้งว่า “เห่าแย้ง เห่าชั่ว” อาจหมายถึง “การตีมีผี - ตีเมีย” (“แย้ง” แปลว่า ผี และ “ชั่ว” แปลว่า ยา) และ / หรือ “ตีมควัน - ตีมชา” (“แย้ง” แปลว่า ควัน และ “ชั่ว” แปลว่า ชา)

ชาวม้งบ้านแทนธรรมต่างเรียกลักษณะของควันรูป หรือควันเทียนว่า “แย้ง” คำๆ นี้รวมไปถึงควันจากผีที่ใช้ในการรักษาพยาบาลของหมอด้วย ความหมายของ “แย้ง” ที่แปลว่า ควัน จากผีเกี่ยวข้องกับ การรักษาพยาบาลที่บ้านตามวิธีคิดของชาวม้ง โดยจะพบว่า ในหมู่บ้าน หมอยามักนำควันจากผีไปพ่นตามบริเวณที่เกิดเจ็บปวดให้กับผู้ป่วย หรือการสุมผีบนบรรเทาความเจ็บปวดที่เกิดขึ้นของผู้เจ็บไข้ได้ป่วยต่างเรียกวิธีการรักษาที่ว่ามาจาก “แย้ง” ด้วยกันทั้งสิ้น

นอกจากนี้ ในอดีตจนถึงปัจจุบัน ชาวม้งมักตั้งชื่อเด็ก ๆ ที่เจ็บไข้ได้ป่วยโดยไม่ทราบสาเหตุและรักษาไม่หายว่า “แย้ง” เสมอเพื่อเป็นการแก้เคล็ดให้เด็ก ๆ หายจากโรคภัยไข้เจ็บ โดยผู้หญิงจะถูกตั้งชื่อว่า “ก้าแย้ง” ส่วนผู้ชายถูกตั้งชื่อว่า “เล้าแย้ง” (ในภาษาม้ง “ก้า” เป็นคำนำหน้าเพื่อเรียกผู้หญิงชาวม้ง ส่วน “เล้า” เป็นคำนำหน้าเรียกผู้ชายชาวม้ง)

วิถีปฏิบัติที่ผ่านมานั้น เมื่อพบว่า มีเด็กชาวม้งคนใดเจ็บป่วยไม่สบาย พ่อแม่มักจะแก้เคล็ดอาการเจ็บป่วยของเด็กๆ ด้วยการตั้งชื่อลูกว่า ก้าแย้ง หรือ เล้าแย้ง เสมอ ด้วยความเชื่อที่ว่า เมื่อเด็กอยู่ในความดูแลของผีหมอหรือ “ก้าแย้งละมู”⁴ แล้ว เด็กก็จะหายจากอาการป่วย ความหมายดังกล่าวในสังคมม้งปัจจุบันยังคงถูกรักษาไว้ด้วยความเชื่อเดิมที่ว่า จะต้องตั้งชื่อลูกหลานที่เจ็บป่วยโดยไม่รู้สาเหตุว่าก้าแย้งหรือเล้าแย้งเสมอ

ดังเหตุการณ์ที่ชาวบ้านเล่าว่า “ในค่ำคืนหนึ่ง วันที่เฮากับเมียและละอ่อนน้อยนอนคางที่ห่างไร่ ไกลห่างออกจากบ้านไป ละอ่อนน้อยเกิดร้องให้ขึ้นมาโดยไม่รู้ว่าเป็นอะไร แม่มันก็ปลอบอยู่นาน แต่ละอ่อนไม่ยอมหยุดร้อง ละอ่อนน้อยร้องให้อยู่ยาวนานเกือบครึ่งคืน เฮาจึงขอให้ “ก้าแย้งละ

³ “อวนเน้ง” เป็นพิธีกรรมหลักในการรักษาพยาบาลแบบพื้นบ้านของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ที่สังคมม้งมีความเชื่อในเรื่องโลกแห่งวิญญาณ การประกอบพิธีนั้นหมอผีจะทำพิธี “ชีม้าทรง” เพื่อเดินทางไกลไปยังโลกแห่งวิญญาณทำการเจรจาต่อรองและเรียกขวัญหรือติดตามคนเจ็บไข้ให้กลับออกมา ในพิธีกรรมดังกล่าวหมอผีต้องกล่าวเชิญให้ “ชินยี่” ซึ่งเป็นผีที่มีสถานะตำแหน่งใหญ่ที่สุดในระบบความคิดความเชื่อของชาวม้งเป็นผู้นำทางและคอยช่วยเหลือชาวม้งให้หายเป็นปกติ

⁴ “ก้าแย้งละมู” คือชื่อของผีหมอในระบอบความคิดความเชื่อของชาวม้ง เรื่องเล่ามีอยู่ว่า ก้าแย้งละมูเป็นหมอผู้รักที่ครองรักกับภรรยาคู่ใจมายาวนาน พวกเขาทั้งสองคนได้ใช้ชีวิตของตนอุทิศให้กับการรักษาพยาบาลชาวม้งที่เจ็บป่วยจนหายเป็นปกติ หมอยาก้าแย้งและภรรยาช่วยเหลือชาวบ้านจนกระทั่งก่อนเสียชีวิตยังได้สัญญากับชาวบ้านเอาไว้ว่า แม้ตายไปแล้วก็จะเป็นผีกลับมารักษายาบาคนเจ็บไข้ได้ป่วยอีก เพียงแต่ให้ชาวบ้านทำพิธีเรียกเมื่อเวลาเกิดเจ็บป่วยขึ้น

มุ” มาช่วย กับบอกกับ “ก้าแย่งละมุ” ว่า ลูกไม่สบาย ร้องไห้ไม่หยุด ขอให้ช่วยมาดูแล ถ้าเจ็บไข้ก็ขอให้หายเจ็บ ถ้าผีมารังแกก็ขอให้หนีไป ไม่นานนัก ละอ่อนก็เริ่มหยุดร้องไห้ พอเช้า เขาก็เอาไก่ไปไหว้ผี “ก้าแย่งละมุ” ขอขอบคุณที่ช่วยลูกเขา แล้วก็เปลี่ยนชื่อละอ่อนเป็นเล้าแย่ง”

ความเชื่อเกี่ยวกับผีก้าแย่งละมุดังกล่าวดำรงอยู่บนรากฐานความเชื่อดั้งเดิมภายในชุมชน เป็นเรื่องเล่าเกี่ยวกับก้าแย่งละมุสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

ในชุมชนม้งบ้านแทนธรรมมีทั้งชาวบ้าน หมอยาและหมอผีที่ต่างนับถือผี “ก้าแย่งละมุ” อยู่จำนวนหนึ่ง “เล้าแย่ง” เป็นหมอผีที่นับถือ “ผีก้าแย่งละมุ” ด้วย เมื่อชาวบ้านพาเด็กๆ ที่ไม่สบายโดยไม่ทราบสาเหตุมาขอให้รักษา เล้าแย่งจะตั้งโต๊ะกลางบ้านนำเด็กน้อยวางตรงกลาง จุดธูปที่หิ้งบูชาผีก้าแย่งละมุ จากนั้น เล้าแย่งจะนำสิ่งตีวนไปรอบ ๆ โต๊ะกลางบ้านอ่อนวอนต่อผีก้าแย่งละมุให้มาดูแลรักษาเด็กที่กำลังเจ็บป่วยโดยบอกกับผีก้าแย่งละมุว่า

“เด็กบนโต๊ะคนนี้ที่ไม่สบาย ขอให้ก้าแย่งละมุลงมาช่วยดูว่า เขาเป็นอะไร ถ้าหากเจ็บไข้ก็ขอให้หายเจ็บไข้ ถ้าหากผีมาล็กก็ขอให้ผีออกไป”

เมื่อรักษาได้หายปกติ พ่อแม่ของเด็กคนนั้นต้องนำเหล้า ไก่คู่ ธูป กระดาษ มาให้หมอผีเล้าแย่งเช่นสรวงเพื่อเป็นการตอบแทนคุณแก่ผีก้าแย่งละมุที่รักษาลูกของเขาให้หายเป็นปกติ

จะเห็นได้ว่า “แย่ง” หรือผีของชาวม้งมีนัยสำคัญในวิถีคิดเรื่องการรักษาพยาบาลพื้นบ้านของชาวม้งมายาวนานตั้งแต่อดีตกาล โดยสะท้อนให้เห็นจากการทำความรู้จักและเข้าใจในคุณสมบัติพิเศษของพืชชนิดนี้ จากนั้นจึงแลกเปลี่ยนตัดแปลงและสังสมประสบการณ์ความรู้จนออกมาเป็นวิธีการรักษาพยาบาลพื้นบ้านที่มีความหลากหลาย นัยสำคัญของคำว่า “แย่ง” ยังดำรงความหมายที่เกี่ยวข้องกับยาและการรักษาโรคมักไข้เจ็บจนความหมายเหล่านี้ได้แทรกซึมเข้าเป็นองค์ประกอบสำคัญในการประกอบพิธีกรรมความเชื่อในการรักษาพยาบาลพื้นบ้านในปัจจุบัน อาทิ การตั้งชื่อลูกเพื่อแก้เคล็ดให้หายจากอาการเจ็บป่วย การประกอบพิธีกรรมเรียกผีก้าแย่งละมุทำให้เห็นว่า ชาวม้งได้ให้คุณค่าต่อผีและมีวิถีคิดต่อผีในมิติของการรักษาพยาบาลพื้นบ้านตลอดมาจนถึงปัจจุบัน

5.1.4 ผีในอุดมการณ์ของชาวม้ง

ในสังคมชาวม้งบ้านแทนธรรมมีตำนานความเชื่อเรื่องผี “ก้อก้าแย่ง”⁵ หรือผีนางสาวผี ซึ่งเป็นสาวผู้อาภัพในความรักที่ถูกเล้าขานสืบต่อกันมาภายในชุมชนว่า

⁵ ในกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ เช่น ลีซู อาข่า มูเซอ ที่มีวัฒนธรรมเชื่อมโยงกับผีต่างมีเรื่องเล่าเกี่ยวกับ “ผีนางสาวผี” เช่นกัน อย่างไรก็ตาม แต่ละกลุ่มอาจดัดแปลงเรื่องเล่า โดยเพิ่มเติมเรื่องหรือตัดทอนเนื้อหาไปตามนัยของแต่ละกลุ่ม

“มีหญิงสาวชาววังคนหนึ่งชื่อ ก้อก้าแย่ง เกิดมาหน้าตาอาภัพ ไม่สวยงาม ไม่มีหนุ่ม ๆ มาหลงรัก จึงเป็นโสด ไม่ได้แต่งงาน จนถึงวัยสังขารร่วงโรย ก็ยังไม่มีชายใดมาหลงรัก เธอจึงเศร้าเสียใจจนตาย ญาติพี่น้องของเธอจึงนำศพไปฝังไว้ยังป่าช้า จนกระทั่งระยะเวลาหนึ่ง เมื่อญาติกลับไปหลุมฝังศพอีกครั้ง กลับพบว่า มีดอกไม้ชนิดหนึ่งที่พวกเขาไม่เคยเห็นมาก่อนเติบโตงอกงามขึ้น 2 จุดบนปทุมกันของหลุมศพนางสาวก้อก้าแย่ง จากดอกบานจนกลีบดอกร่วงโรย พวกเขาได้เห็นฝักข้างใน จึงลองกรีดฝักออกดู พบว่า มียางสีขาวเหนียวไหลออกมาเหมือนน้ำมัน จึงเอามือแตะชิมดู กลับมีรสขมมากไม่สามารถกินได้ จึงปล่อยทิ้งไว้ วันรุ่งขึ้นพวกเขากลับไปดูอีกครั้ง พบว่า ยางจับตัวเป็นก้อนแข็งสีดำ จึงทดลองนำไปสูบบุ ก็ชอบ เพราะหายปวดเมื่อยตามเนื้อตัว รู้สึกสบาย ต่อมาชาวบ้านกลับไปดูที่ฝักอีกครั้ง คราวนี้ พวกเขาผ่าออกดู ก็เห็นเมล็ดอยู่ข้างในมากมาย มหาศาล จึงเก็บมาตากแห้ง แล้วลองหว่านลงดินของแต่ละคน ก็พบว่า มีดอกไม้งอกงามเกิดขึ้นมากมาย จึงปลูกและใช้ประโยชน์มาตั้งแต่นั้น”

ตำนานฝักก้อก้าแย่งได้รับการเล่าสืบต่อกันมายาวนานจนถึงปัจจุบัน เมื่อถึงฤดูกาลเพาะปลูกก่อนที่ชาวบ้านลงมือหว่านฝิ่น พวกเขาจะต้องทำพิธีเช่นไหว้ฝักก้อก้าแย่งในไร่ฝิ่นอย่างสม่ำเสมอ เมื่อต้นฝิ่นอายุได้ประมาณ 2 เดือน ชาววังจะทำพิธี “เป่าเหย่ง” (บนบาน) โดยการจุดธูปเพื่อขอให้ฝักก้อก้าแย่งช่วยดูแลรักษาต้นฝิ่นให้เจริญเติบโตงอกงาม มีดอกสีสวยสดและน้ำยางไหลออกมามาก ๆ จนกระทั่งฝิ่นแตกดอกงอกงามและถูกกรีดเพื่อนำน้ำยางออกมาจนเสร็จเรียบร้อยแล้ว ชาววังต้องทำพิธี “ฝักเหย่ง” (แก้บน) แก่ฝักก้อก้าแย่ง ด้วยการเลี้ยง ไก่ หรือหมู ธูป กระดาษสา เพื่อตอบแทนคุณแก่ฝักก้อก้าแย่งที่ให้ผลผลิตฝิ่นงอกงามในปีนั้น

นอกจากนี้ ในอดีตกาล ฝักก้อก้าแย่ง จะต้องได้รับการแสดงความเคารพและตอบแทนคุณผู้เฒ่าหรือผู้สูบบุฝิ่นภายในบ้านด้วย โดยก่อนที่คนเฒ่าคนแก่จะสูบบุฝิ่นที่บ้านนั้น พวกเขาจะจุดตะเกียงขึ้น นำฝิ่นใส่บ้องจำนวน 3 บ้องเพื่อเช่นไหว้ฝักก้อก้าแย่งก่อนที่ตนเองจะสูบบุต่อไป การไหว้ฝักก้อก้าแย่งหรือฝิ่นนางสาวฝิ่นนี้ก็เพื่อรำลึกถึงบุญคุณที่ได้ให้ฝิ่นมารักษาจนหายจากอาการเจ็บ

ตำนานความเชื่อเป็นรูปแบบการจัดความสัมพันธ์ทางการผลิตระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติและมนุษย์กับมนุษย์ด้วยกันบนความเชื่อในอำนาจศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งเป็นที่เคารพของคนในสังคมนั้น ๆ (ยศ, 2542) ฝักก้อก้าแย่งอาจจะดูเป็น “นิทานก่อนนอน” มากกว่าจะยึดถือเป็นเรื่องจริง แต่สำหรับชาววังในอดีต ฝักก้อก้าแย่ง คือ นัยสำคัญของชาววังที่ได้เรียนรู้ ทำความเข้าใจกับธรรมชาติและความไม่มั่นคงแน่นอนในระบบการผลิตบนภูเข การบนบานต่อฝักก้อก้าแย่งของชาววังยังเป็นการแสดงอารมณ์ความรู้สึกและความต้องการต่อรองกับธรรมชาติที่อาจเกิดขึ้นจากเหตุการณ์ภัยพิบัติต่างๆ ที่ไม่อาจคาดเดาได้เพื่อขจัดความกลัวและความขัดแย้งทั้งภายในตัวเองและภายนอกที่อาจเกิดขึ้นกับครอบครัวและชุมชน นัยต่างๆ เหล่านี้ได้ก่อรูปจนเป็นอุดมการณ์ของชาววังกับวัฒนธรรม

กรรมการผลิตฝิ่นบนความสัมพันธ์ทางการผลิตระหว่างมนุษย์กับมนุษย์และระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติที่สะท้อนออกมาผ่านตำนานเรื่องเล่าเกี่ยวกับผีก็อาก้าแย่ง

5.2 ภาพลักษณ์ฝิ่นในมุมมองวาทกรรมครอบงำ

ภาพลักษณ์ฝิ่นในมุมมองของรัฐและกลุ่มวาทกรรมครอบงำนี้ สามารถจำแนกได้เป็น 3 รูปแบบในแต่ละช่วงเวลา คือ ฝิ่นในฐานะสินค้าทำกำไรของรัฐ , ฝิ่นในภาพอันคลุมเครือระหว่างธุรกิจการเมืองกับการสร้างภาพยาเสพติด และฝิ่นในภาพลักษณ์ชาวม้งกับยาเสพติด ความมั่นคงและปัญหาสิ่งแวดล้อม

5.2.1 ฝิ่น - สินค้าทำกำไรของรัฐ

ในอดีตกาลนานมา นโยบายของรัฐเกี่ยวกับฝิ่นเปลี่ยนแปลงเรื่อยมา ในบางยุคบางสมัย รัฐมองเห็นว่าฝิ่นเป็นสิ่งมอมเมาประชาชนจนออกกฎหมายห้ามการเสพฝิ่น ดังเช่น การออกกฎหมายลักษณะโจรแก่ผู้เสพฝิ่นในสมัยกรุงศรีอยุธยา จนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น รัชกาลที่ 1-3 ได้ออกกฎหมายห้ามการเสพฝิ่นและทำการปราบปรามผู้ขายฝิ่นทั่วเมือง ขณะที่ในยุคต่อมา รัฐบาลกลับมองฝิ่นในอีกด้าน โดยให้ฝิ่นเป็นแหล่งทำรายได้ หาเงินเข้าสู่ท้องพระคลังให้กับรัฐ

นโยบายของรัฐบาลที่เริ่มต้นมองเห็นฝิ่นเป็นสินค้าทำกำไรเกิดขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 4 เหตุผลหลักที่ฝิ่นถูกเปลี่ยนความเข้าใจจาก "ยามอมเมา" ไปเป็นสินค้าทำกำไรของรัฐ เป็นเพราะประเทศสยามขณะนั้นตกอยู่ในสถานการณ์ที่ถูกบีบคั้นจากการเมืองระหว่างประเทศ พระองค์จึงทรงเปลี่ยนแปลงนโยบายทางการค้า รวมไปถึงการค้าฝิ่นด้วย โดยในช่วงแรกรัฐบาลกำหนดนโยบายยอมให้คนจีนเสพและขายฝิ่นได้อย่างถูกกฎหมาย พร้อมกับยินยอมต่ออังกฤษให้ได้ผลประโยชน์จากการยกเลิกภาษีขาเข้าเหลือเพียงร้อยละ 3 และยกเลิกการผูกขาดการค้าหลวงโดยพ่อค้าชาวจีน ทำให้รายได้ของรัฐบาลขณะนั้นลดลง รัฐบาลจึงต้องหารายได้ชดเชยด้วยการขยายสัมปทานการค้าฝิ่นและเปิดโรงฝิ่นแก่พ่อค้าชาวจีนทดแทน ส่วนรัฐเก็บรายได้จากค่าสัมปทานเหล่านั้น

ระบบการค้าฝิ่นในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 คือ ระบบการค้าที่มีรัฐบาลกลางเป็นพ่อค้าฝิ่นโดยตรง โดยรัฐบาลมองฝิ่นเป็นสินค้าทำรายได้สร้างผลกำไรมหาศาลเข้าสู่ท้องพระคลัง รัฐบาลในช่วงเวลานี้ทำหน้าที่ไม่แตกต่างไปจากเจ้าของหรือผู้คุมฝิ่น ในฐานะที่เป็นผู้ลี้ลับนำเข้าฝิ่นจากต่างประเทศและเป็นผู้ขายฝิ่นเองในเขตเมืองหลวง ส่วนพื้นที่รอบนอกรัฐบาลมอบหมายให้ตัวแทนผู้ครองแคว้น พ่อค้าชาวจีนหรือพ่อค้าพื้นเมืองที่ได้รับใบอนุญาตจากรัฐบาลกลางเป็นผู้ค้าฝิ่น โดยจะต้องรับซื้อฝิ่นจากรัฐบาลไปขายยังผู้บริโภคอีกทอดหนึ่ง

แม้ว่าภาพฝันของซีกโลกตะวันตกจะเริ่มเปลี่ยนแปลงไปกลายเป็นภาพลักษณ์และนิยามความหมายของยาเสพติด โดยเริ่มต้นจากการที่สหรัฐอเมริกาและอังกฤษมองว่าฝิ่นเป็นอันตรายต่อสุขภาพและชีวิตมนุษย์จนก่อตั้งคณะกรรมการฝิ่นระหว่างประเทศขึ้นมาเพื่อเรียกร้องให้ประเทศต่างๆ ยกเลิกนโยบายเสพและขายฝิ่นภายในประเทศ แต่การกดดันจากประเทศตะวันตกให้เลิกกิจการการค้าฝิ่นไม่มีผลในทางปฏิบัติกับประเทศไทย แม้รัฐบาลสวนกลางจะได้รับผลกระทบจากแรงกดดันจากต่างชาติประกอบกับประเทศอินเดีย ซึ่งเป็นผู้ผลิตฝิ่นรายใหญ่ในช่วงเวลานั้นลดการส่งออกฝิ่นทำให้ราคาฝิ่นที่นำเข้าถีบตัวสูงขึ้นก็ตาม แต่ด้วยเหตุผลที่รัฐบาลสยามในสมัยนั้น (รัชกาลที่ 6) ให้ความสำคัญกับฐานะทางการเงินการคลังที่กำลังตกต่ำลง รัฐบาลไทยจึงเพิกเฉยต่อแรงกดดันจากตะวันตกและภาพลักษณ์ยาเสพติดโดยยังคงค้าฝิ่นเพื่อแสวงหารายได้เข้าประเทศต่อไป

ในเวลาต่อมา เมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่สองขึ้นในช่วงปีพ.ศ. 2484 (ค.ศ.1941) ส่งผลให้เส้นทางการลำเลียงฝิ่นจากทะเลถูกตัดขาด แต่ระบบการค้าฝิ่นยังคงเดินหน้าต่อไปได้ เพราะมีการค้นพบแหล่งปลูกฝิ่นแห่งใหม่บนภูเขาบริเวณรอยต่อในเขตประเทศพม่า กองทัพไทยที่เข้าไปช่วยรบในบริเวณรัฐฉานและเขตเชียงตุงได้สร้างเครือข่ายการค้าฝิ่นอย่างลับๆ กับพรรคก๊กมินตั๋งทำการลำเลียงฝิ่นจากแหล่งปลูกฝิ่นแห่งใหม่เข้ามาทดแทนและเก็บส่วยจากผู้ปลูกฝิ่นในบริเวณนั้นเพื่อนำเงินมาซื้ออาวุธ และสร้างความมั่นคง ตอบสนองต่ออุดมการณ์ทางการเมืองของแต่ละกลุ่ม

แต่การค้นพบแหล่งปลูกฝิ่นแห่งใหม่ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการของตลาดฝิ่นภายในประเทศไทย รัฐบาลในยุคจอมพลป. พิบูลสงครามแก้ไขปัญหาคาราคาเผลนฝิ่นด้วยการเปิดพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทยให้กลุ่มชาติพันธุ์บนภูเขาซึ่งเคยปลูกฝิ่นตามระบบการผลิตเพื่อยังชีพได้ขยายพื้นที่การปลูกฝิ่นกันอย่างเสรี

นโยบายของรัฐบาลจอมพลป. พิบูลสงครามที่กำหนดออกมาในปีพ.ศ. 2490 (ค.ศ. 1947) นี้ถือเป็นนโยบายของรัฐบาลไทยชุดแรกที่เปลี่ยนจากการนำเข้าฝิ่นจากต่างประเทศไปสู่การผลิตเองในประเทศ ในช่วง 10 ปี(พ.ศ.2490-2500) ของนโยบายสนับสนุนการปลูกฝิ่นทางภาคเหนือของประเทศไทยได้ทำให้พื้นที่การเพาะปลูกฝิ่นที่เคยอยู่ในระบบการผลิตเพื่อการยังชีพขยายตัวออกไปอย่างกว้างขวาง กลุ่มชาติพันธุ์เผ่าต่าง ๆ จากพม่าตอนเหนือ และจาวลา ที่กำลังเผชิญหน้ากับภัยสงครามและความยากลำบากในบริเวณนั้นได้ค่อย ๆ เคลื่อนถิ่นฐานเข้ามาอาศัยอยู่ตามสันเขาในเขตภาคเหนือของไทยมากขึ้น เพื่อตอบสนองต่อนโยบายการขยายพื้นที่การปลูกฝิ่นของรัฐบาลไปพร้อมๆ กับขบวนการค้าฝิ่นในสามเหลี่ยมทองคำที่กำลังเติบโตขึ้นแทนเขตจีนตอนใต้จากการสนับสนุนของหน่วยสืบราชการลับฝรั่งเศส สำนักข่าวกรองแห่งสหรัฐอเมริกา กองทัพ

พรรคก๊กมินตั๋งและกลุ่มผู้ใช้อำนาจในทางมิชอบในรัฐบาลไทยที่ต่างพึ่งพิงการค้าฝิ่นเพื่อนำเงินมาซื้ออาวุธ ทำสงคราม สร้างความมั่นคงและความมั่งคั่ง ตอบสนองต่อผลประโยชน์ทางการเงิน อำนาจและอุดมการณ์ทางการเมือง

ดังนั้น ภาพลักษณ์ฝิ่นในมุมมองของรัฐตั้งแต่ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 ไปจนถึงการกำหนดนโยบายส่งเสริมการปลูกฝิ่นของรัฐบาลจอมพลป. พิบูลสงครามในปีพ.ศ. 2500 ได้ฉายชัดให้เห็นถึงมุมมองและทัศนคติของรัฐต่อฝิ่นอย่างชัดเจน ฝิ่นสำหรับรัฐบาลในช่วงนี้ไม่มีมิติอื่นใดนอกเหนือจากการเป็น “สินค้า” ที่ทำเงินและสร้างกำไรให้จนรัฐบาลบางยุคสามารถใช้ฝิ่นแก้ไขปัญหาการขาดดุลการค้าและปัญหาฐานะการเงินการคลังของประเทศได้ ขณะที่ในบางยุครัฐบาลนำฝิ่นมาเป็นเครื่องมือแสวงหาผลประโยชน์และสร้างฐานอำนาจทางการเมืองให้กับตนเอง

5.2.2 ฝิ่นในภาพคลุมเครือระหว่างธุรกิจการเมืองกับการสร้างภาพยาเสพติด

ภาพลักษณ์ฝิ่นที่กลายเป็นยาเสพติดในตะวันตกนั้น เริ่มเกิดขึ้นในปลายศตวรรษที่ 19 และต้นศตวรรษที่ 20 เมื่อชาวอังกฤษและสหรัฐอเมริกาเชื่อว่า ฝิ่นเป็นสิ่งอันตรายและกลายเป็นพิษภัยที่ทำอันตรายร่างกายและจิตใจมนุษย์

เหตุผลที่ชาวตะวันตกเปลี่ยนความคิดและทัศนคติเกี่ยวกับฝิ่นไปเป็นยาเสพติด ด้วยเพราะสถานการณ์ในซีกโลกตะวันตกมีผู้คนติดฝิ่นกันจำนวนมากและการได้รับอิทธิพลทางทฤษฎีใหม่ๆ ในช่วงศตวรรษที่ 19 ชาวตะวันตกเริ่มมองโรคภัยไข้เจ็บว่าเกิดขึ้นจากการเจ็บป่วยทางจิตใจและอารมณ์พอๆ กับปัญหาด้านสุขภาพร่างกาย การใช้ฝิ่นของมนุษย์จึงเริ่มถูกมองเห็นในสังคมทั่วไปว่าเกิดขึ้นจากปัญหาด้านจิตใจ เช่น ความผิดหวัง ความเศร้า หรือความทุกข์ และมีผลทำร้ายร่างกายมนุษย์ ทำให้สังคมไม่สงบสุขตามมาในภายหลัง (Renard, 1993 : 78 -79)

วิธีคิดบนพื้นฐานทฤษฎีใหม่ๆ นี้ได้ทำให้เกิดการผลิตองค์ความรู้เฉพาะด้านขึ้นมาควบคุมดูแล มีสถาบันที่ชัดเจนในการดำเนินการ ชาวตะวันตกได้พัฒนาความรู้ทางการแพทย์ขึ้นมาเพื่อควบคุมดูแลผู้ป่วยทางจิตที่ใช้ฝิ่นดับอารมณ์เศร้า ผิดหวัง ซึ่งต่างถูกเรียกว่า เป็นปัญหาทางจิตทั้งสิ้น ผู้ป่วยเหล่านี้ได้รับการดูแลรักษาตามหลักการความรู้ทางการแพทย์ เริ่มมีแพทย์เฉพาะด้านที่สามารถระบุโรคได้ การสร้างกฎเกณฑ์ การเก็บจำนวนสถิติ และการค้นหาวิธีการรักษาที่ชัดเจน กำหนดสิ่งที่ปกติและสิ่งที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพร่างกายมนุษย์

พร้อมๆ กับการสร้างองค์ความรู้ทางการแพทย์ของชาวตะวันตก ฝิ่นได้เริ่มกลายเป็นสิ่งผิดปกติในสังคมทั่วไปและเริ่มกลายเป็นสิ่งผิดศีลธรรม เพราะฝิ่นได้ทำร้ายมนุษย์และส่งผลกระทบต่อสังคมโดยรวม ด้วยวิธีคิดเช่นนี้จึงเป็นเหตุผลให้ชาวตะวันตกบีบบังคับให้รัฐบาลกำหนดฝิ่นให้

กลายเป็นสิ่งผิดกฎหมาย โดยเริ่มจากสหรัฐอเมริกาออกกฎหมายให้ฝิ่นกลายเป็นยาเสพติดในปี พ.ศ.2467 (ค.ศ.1924) จากนั้น ยุโรปได้ออกกฎหมายบังคับใช้ตามมาในภายหลัง (Renard, 1993 : 78-79)

แต่ทั้งหมดนี้ ไม่สำคัญเท่ากับการที่ชาวตะวันตกได้นำวิธีคิดของตนเข้าสู่ภูมิภาคอื่นๆ ของโลก แต่ในเอเชีย พวกเขาตระหนักว่า การสูบและการแพร่กระจายฝิ่นที่เกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง ในภูมิภาคนี้เป็นผลมาจากการขยายตัวของอาณานิคมในอดีต จึงเป็นความรับผิดชอบของชาวตะวันตกที่ต้องเข้ามาควบคุมสถานการณ์ในภูมิภาคเอเชียไม่ให้เลวร้ายลงไป ดังที่เรียกกันว่า ภารกิจของคณาชา (Civilizing Mission) หรือ นโยบายจริยธรรม (Ethic Policies) (Renard, 1993, Booth, 1996)

ด้วยวิธีคิดดังกล่าว รัฐบาลประเทศตะวันตกจึงกดดันประเทศต่างๆ ที่ทำการค้าขายฝิ่นในเอเชีย โดยก่อตั้งคณะกรรมการฝิ่นระหว่างประเทศ (The International Opium Commission) ขึ้นเพื่อพิจารณาปัญหาอันเกิดจากการสูบฝิ่นทั่วโลกและแสดงความต้องการให้รัฐบาลของประเทศต่าง ๆ มีนโยบายเลิกสูบฝิ่นภายในประเทศ จากนั้น รัฐบาลตะวันตกและองค์การระหว่างประเทศหลากหลายองค์กรได้นำแนวคิดบนพื้นฐานทฤษฎีใหม่ๆ การมองฝิ่นเป็นยาเสพติดพร้อมด้วยเงินทุนสนับสนุนตลอดจนนโยบายแนวทางการแก้ไขปัญหายาเสพติดเข้ามาในเอเชียหยิบบั่นให้กับรัฐบาลในเอเชียดำเนินการเปลี่ยนแปลง

บนแนวคิดดังกล่าว รัฐบาลไทยโดยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้รับแรงกดดันจำต้องร่วมมือกับรัฐบาลตะวันตกและองค์การระหว่างประเทศมากมายเพื่อแก้ไขปัญหายาเสพติดที่แพร่ระบาดจากฝิ่น รัฐบาลไทยออกกฎหมายให้ฝิ่นกลายเป็นสิ่งผิดกฎหมายในปี พ.ศ. 2501 ทำการกำจัดต้นฝิ่นที่ถูกปลูกบนภูเขาด้วยโครงการปลูกพืชเศรษฐกิจทดแทนฝิ่นและสกัดกั้นการค้าฝิ่นที่กำลังเติบโตขึ้นในภูมิภาค

แต่ฝิ่นและขบวนการค้าฝิ่นในช่วงเวลานี้เติบโตเป็นเครือข่ายกว้างขวางเกินกว่าจะหยุดยั้งได้ง่ายดาย เพราะมีกลุ่มผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้องจำนวนมาก กลุ่มผลประโยชน์เหล่านี้มีมากมายหลากหลายกลุ่ม ทั้งจากรัฐบาลไทยเองผู้ซึ่งได้ประโยชน์มหาศาลจากการเปิดพื้นที่ภาคเหนือให้ชนบนที่สูงปลูกฝิ่น กลุ่มทหารพรรคก๊กมินตั๋ง กลุ่มกะเหรี่ยงอิสระ และกลุ่มม้งตามชายแดนพม่า ลาว ผู้ต้องการกอบกู้แผ่นดิน รวมไปถึงสำนักข่าวกรองแห่งชาติสหรัฐอเมริกาผู้ไม่ยอมปล่อยให้อุดมการณ์คอมมิวนิสต์เติบโต กลุ่มคนเหล่านี้ต่างยังคงใช้ฝิ่นเป็นเครื่องมือหากำไรตอบสนองผลประโยชน์ของตนทั้งสิ้น ดังนั้น แม้ว่าฝิ่นจะเปลี่ยนภาพลักษณ์และนิยามความหมายเป็น

ยาเสพติดไปในทัศนคติของชาวตะวันตก แต่บนภูเขาในบริเวณรอยต่อชายแดนพม่า ไทย ลาวและพื้นที่ห่างไกลกลับยังคงมีการค้าฝิ่นกันอย่างเนืองแน่น

ลักษณะเช่นนี้ สะท้อนให้เห็นได้จากตัวอย่างที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านชาวปกากะญอบริเวณลุ่มน้ำแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งชาวปกากะญอหรือกะเหรี่ยงเป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งที่สูงที่ไม่รู้จักวิธีการปลูกฝิ่นมาแต่ดั้งเดิม ไม่มีวัฒนธรรมการปลูกฝิ่นที่แนบแน่นมาตั้งแต่อดีตกาลนานมา แต่ชาวปกากะญอได้เรียนรู้วิธีการปลูกฝิ่นจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ อย่างเช่น ชาวม้ง ลีซู อาข่า ลาหู่

ในอดีตบริเวณลุ่มน้ำแม่วางมีความอุดมสมบูรณ์จากป่าและทรัพยากรธรรมชาติ มีระบบนิเวศและพืชพันธุ์อันหลากหลาย ภายหลังหมดยุคการให้สัมปทานทำไม้แก่อังกฤษแล้ว รัฐบาลไทยในขณะนั้นได้ให้สัมปทานไม้แก่บริษัทเอกชนอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ขบวนการลักลอบตัดไม้ลุกลามออกไป ขณะที่รัฐบาลส่งเสริมให้มีการปลูกฝิ่นอย่างถูกต้องตามกฎหมายในปีพ.ศ. 2490 ในช่วงดังกล่าว ชนห้วยแม่สะป๊อกที่มีชาวม้งอาศัยอยู่ได้เริ่มปลูกฝิ่นเพื่อขายเชิงพาณิชย์ โดยชุมชนชาวม้งบริเวณชนห้วยแม่สะป๊อกได้จ้างชาวปกากะญอเป็นแรงงานปลูกฝิ่น นอกเหนือจากการทำไร่และออกไปขายพริก ชาวปกากะญอบางส่วนได้กลายเป็นลูกจ้างในไร่ฝิ่นของม้ง แต่ชาวปกากะญอบางส่วนเริ่มเรียนรู้วิธีการปลูกฝิ่นเปลี่ยนผืนป่าไปปลูกฝิ่นด้วยตัวเองบ้าง ชาวปกากะญอแถบลุ่มน้ำแม่วางจึงคัดสรรพื้นที่ป่าที่สูงอากาศชื้นที่เหมาะสมกับการปลูกฝิ่น ซึ่งเป็นบริเวณต้นน้ำห้วยแม่สะป๊อกบนยอดดอยเพื่อล้มไม้ปลูกฝิ่น

ในเวลาต่อมา แม้ว่าฝิ่นจะถูกยกเลิกอย่างเป็นทางการในปีพ.ศ. 2501 แต่ในลุ่มน้ำแม่วางยังคงมีการปลูกฝิ่นอย่างต่อเนื่องจนถึงปีพ.ศ. 2525 ในระหว่างนี้พบว่า ผู้ใหญ่บ้านบางคนได้เข้าไปเก็บส่วยจากชาวบ้านที่ปลูกฝิ่นโดยเก็บเป็นฝิ่นไปให้เจ้าหน้าที่ที่ดิน เจ้าหน้าที่อำเภอ เจ้าหน้าที่ทะเบียนอำเภอ ชาวปกากะญอเล่าว่า ตลอดระยะเวลา 15 ปีที่ผ่านมา ชาวบ้านจะต้องแบ่งฝิ่นจำนวน 1 ส่วนจากที่ปลูกได้ 3 ส่วนเพื่อเป็นค่าส่วยให้กับเจ้าหน้าที่รัฐ

จากตัวอย่างของชุมชนปกากะญอ ได้ชี้ให้เห็นว่า ภาพลักษณ์และนิยามความหมายของฝิ่นในช่วงเวลาดังกล่าว สำหรับประเทศไทยแล้ว หลังจาก คือ กระบวนการธุรกิจการเมืองในการค้าฝิ่นยังคงเติบโตไปอย่างรวดเร็วและเอื้อประโยชน์ต่อกันในระหว่างกลุ่มอำนาจที่แสวงหาผลประโยชน์จากฝิ่น รัฐบาลโดยผู้นำประเทศ กองทัพไทย และเจ้าหน้าที่บางคนได้ทำการค้ากำไรนำเงินไปซื้ออาวุธและผลประโยชน์ทางการเมืองเพื่อตอบสนองต่อการเสริมอำนาจกองทัพและการโอบอุ้มสถานภาพทางการเมืองของตนเอง (McCoy, 1972 อ้างในพิสิฐ, 2537, Booth, 1996) ขณะที่หน้าฉากเป็นการดำเนินนโยบายของรัฐที่สนองความต้องการของรัฐบาลสหรัฐอเมริกาและองค์กรความช่วยเหลือจากต่างประเทศที่ต้องการให้กำจัดฝิ่น โดยยอมรับความช่วยเหลือจากต่าง

ประเทศด้วยวิธีคิดสำเร็จรูปจากต่างประเทศบนแนวคิดการพัฒนา กำหนดนโยบายและโครงการพัฒนาต่าง ๆ โดยมีเป้าหมายอยู่ที่ชาวม้งและชนบนที่สูง

5.2.3 ผื่นในภาพลักษณ์ชาวม้งกับยาเสพติด/ความมั่นคงและปัญหาสิ่งแวดล้อม

ภาพลักษณ์และนิยามความหมายของผื่นสำหรับรัฐและสังคมทั่วไปได้กลายเป็นยาเสพติดไปอย่างสิ้นเชิงเมื่อรัฐไม่สามารถต้านทานแรงกดดันจากต่างชาติได้อีกและเมื่อหมดยุคของผู้ปกครองทัพและผู้นำประเทศเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการค้าฝิ่นและการแสวงหาผลประโยชน์จากผื่นภายหลังปีพ.ศ. 2523 ขณะที่ก่อนหน้านี้ รัฐบาลไทยมีความคลุมเครือต่อการแก้ไขปัญหามิ่นและยาเสพติดมาโดยตลอด เพราะความที่หลังจากของผู้นำประเทศและเจ้าหน้าที่รัฐไทยมีส่วนเกี่ยวข้องกับขบวนการค้าฝิ่นบนภูเขาเรื่อยมา (Booth, 1996 : 275) ดังภาพที่ฉายชัดจากข้อมูลที่บ้านแทนธรรมและหมู่บ้านของชาวปกากะญอที่แม่วาง

แนวทางการพัฒนาของรัฐต่างเกิดขึ้นบนเงื่อนไขที่ประเทศไทยกำลังเผชิญหน้ากับสงครามอุดมการณ์และปัญหายาเสพติดที่แพร่ระบาดจากฝิ่นไปสู่เฮโรอีนในเวลาต่อมา รัฐบาลและองค์กรระหว่างประเทศต่างพุ่งเป้าการแก้ไขปัญหทั้งสองประการไปที่ชนบนที่สูง ผู้อยู่ตรงกลางระหว่างความขัดแย้งทางอุดมการณ์เสรีนิยมกับคอมมิวนิสต์ และผู้อยู่ตรงกลางระหว่างผู้เสพกับผู้ค้ายาเสพติดด้วยการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนบนที่สูงบนพื้นฐานวิธีคิดเรื่องการพัฒนา รัฐบาลไทยยอมรับความช่วยเหลือจากองค์กรระหว่างประเทศมาตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 2500 ภายหลังรัฐบาลออกกฎหมายให้ผื่นกลายเป็นยาเสพติด จากนั้น กำหนดนโยบายและแนวทางการ "การพัฒนา" ขึ้นตามความต้องการของตะวันตก เช่น การเปลี่ยนระบบการผลิตเป็นไร่ที่เป็นหลักแหล่ง เปลี่ยนระบบการปลูกพืชเป็นพืชเศรษฐกิจทดแทนฝิ่น เพื่อเป้าหมายในการกำจัดต้นฝิ่นบนภูเขา ตลอดจนการปราบปรามการปลูกและค้าฝิ่น นอกจากนี้ รัฐบาลยังสร้างนโยบายการรวมพวกและการสร้างความกลมกลืนในหมู่ชาวม้งและชนบนที่สูงเพื่อให้อยู่ในความควบคุมเป็นเหมือนกับคนส่วนใหญ่ของประเทศ ดังที่จอมพลประภาส จารุเสถียร กล่าวเอาไว้ว่า

"ชาวเขาเผ่าที่เป็นปัญหาสำคัญเร่งด่วนนั้นคงจะเป็นพวกมั่ว (ม้ง) พวกนี้อยู่ในเขตที่ไกลและอยู่สูงที่สุดในเขตชายแดน พวกนี้อพยพโยกย้ายมากที่สุด ทั้งยังเป็นพวกที่ยุ่งเกี่ยวกับฝิ่นมากที่สุด ดังนั้นพวกนี้จึงมักตกเป็นเหยื่อของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจได้โดยง่ายด้วยโอกาสที่เสนอให้อย่างบิดเบือนและมีเจตนาร้าย" (Geddes, 1976)

คำกล่าวนี้เป็นมุมมองชาวม้งและชนบนที่สูงบนบริบทของความเป็น "คนอื่น" ที่ไม่น่าไว้วางใจและเป็นกลุ่มเสี่ยงต่อการทำลายสิ่งที่รัฐเรียกว่า ความมั่นคงแห่งชาติ ทั้งจากปัญหาการขยายตัวของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยและปัญหายาเสพติด

สาเหตุที่รัฐไม่ไว้วางใจชาวม้งและชนบนที่สูงมาจาก ความคิดแบบรัฐชาติใหม่ กล่าวคือ ภายในกระบวนการสร้างรัฐชาติใหม่ที่ยึดขอบเขตดินแดนที่แน่นอนตายตัวและการใช้อำนาจควบคุมดินแดนและคนเหนือดินแดนนั้นบนกรอบความคิดของการมีวัฒนธรรมร่วมเพียงหนึ่งเดียว มีภาษา การจัดองค์กรทางสังคมและการเมืองแบบเดียว ดังนั้น ความแตกต่างทางวัฒนธรรมของชาวม้งและชนบนที่สูงจึงถูกจับตาและกลายเป็นปัญหากับความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในจินตนาการความเป็นชาติไทย ด้วยเหตุนี้ ชาวม้งและชนบนที่สูงซึ่งมีความแตกต่างทางวัฒนธรรมและยังอาศัยอยู่ในที่ห่างไกลจากศูนย์กลางอำนาจจึงถูกเพ่งเล็งและเฝ้าระวังเป็นพิเศษ เพราะเมื่อใดที่กลไกการทำงานของรัฐไม่สามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มที่ อาจเป็นช่องว่างที่ทำให้รัฐและอำนาจจากศูนย์กลางถูกต่อต้านหรือถูกแย่งชิงอำนาจไปได้ง่าย ๆ ในพื้นที่เขตภูเขาอันห่างไกลเช่นนี้ รัฐจึงกระทำการอันหลากหลายเพื่อที่จะเข้าไปสถาปนาอำนาจ ยึดพื้นที่และประชาชนให้ได้ด้วยนโยบายการสร้างความกลมกลืนในวัฒนธรรมเดียวตามแบบรัฐชาติ ดังเช่น การจัดตั้งหน่วยตำรวจตระเวนชายแดนเพื่อรักษาความมั่นคง การสอดแนมข้อมูลในพื้นที่ห่างไกล การจัดตั้งโรงเรียนชาวเขา การแจกจ่ายพระบรมสาทิสลักษณ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และการใช้เนื้อหาของความเป็นชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เพื่อสร้างความมั่นคงของชาติ

ตรวบจนกระทั่งความขัดแย้งทางการเมืองเริ่มคลี่คลายในช่วงกลางทศวรรษ 2520 กระแสการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติพร้อมๆ กับเศรษฐกิจที่เริ่มเติบโตขึ้น เกิดการแย่งชิงการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในกลุ่มคนต่างๆ ภาพลักษณ์ผืนกับชาวม้งได้ถูกเชื่อมโยงอย่างแน่นหนาในบริบทใหม่ของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติ แม้ว่าชาวม้งบางส่วนซึ่งได้เข้าสู่กระบวนการพัฒนาตามแนวทางการพัฒนาของรัฐ อย่างเช่น ชาวม้งบ้านแทนธรรมที่ปรับเปลี่ยนระบบการผลิตไปสู่การทำสวนผลไม้ การเปลี่ยนพืชที่ปลูก แต่กลับต้องเผชิญหน้ากับปัญหาใหม่ๆ ในข้อกล่าวอ้างเรื่องการทำลายสิ่งแวดล้อมจากระบบการผลิตแบบใหม่ที่ปรับเปลี่ยนไปตามแนวทางการพัฒนา การใช้สารเคมี ยาฆ่าแมลง การทำไร่ในกระบวนการผลิตไร่ผืนซึ่งเป็นการทำลายป่า ข้อกล่าวอ้างเหล่านี้เริ่มกลายเป็นภาพลักษณ์ใหม่ๆ จากภาพเดิมที่เกี่ยวข้องกับผืนและความมั่นคงที่เชื่อมโยงและทับซ้อนกับภาพลักษณ์ของความเป็นม้งอยู่ในปัจจุบัน

5.3 การเปลี่ยนผ่านภาพลักษณ์ผืนของชุมชนม้งกับวาทกรรมครอบงำ

จากข้อมูลที่น่าเสนอภาพลักษณ์ผืนของชุมชนม้งกับวาทกรรมครอบงำข้างต้นสามารถนำเสนอภาพลักษณ์หลัก ๆ และการเปลี่ยนผ่านของภาพลักษณ์ในบริบทเงื่อนไขของเวลาและ

สถานการณ์ความขัดแย้งที่สะท้อนให้เห็นความหลากหลายและความซับซ้อนของภาพลักษณ์ทั้งของชาวม้งและวาทกรรมครอบงำที่เกิดขึ้นได้ 3 รูปแบบ คือ

รูปแบบแรก ภาพลักษณ์ฝิ่น : ม้งกับยาเสพติด ในช่วงเริ่มต้นก่อนที่ฝิ่นจะกลายเป็นยาเสพติดและกลายเป็นสิ่งผิดกฎหมายสำหรับนานาประเทศและสร้างแรงกดดันต่อรัฐบาลไทย ฝิ่นในมุมมองของชุมชนม้งในอดีตที่ผ่านมาต่างมีมิติอันหลากหลายที่เกี่ยวข้องกับระบบการผลิต วิถีชีวิตและวัฒนธรรมบนภูเขา ทั้งฝิ่นที่เกี่ยวข้องกับระบบเศรษฐกิจ โดยเป็นองค์ประกอบของวงจรการปลูกพืชที่หลากหลายในระบบการเกษตรเพื่อการยังชีพ การแลกเปลี่ยนและค้าขายผลผลิตส่วนเกิน ฝิ่นในวิถีคิดเรื่องความสัมพันธ์ทางสังคม ฝิ่นในวิถีคิดเรื่องการรักษาพยาบาล ความสำคัญของฝิ่นต่อวิถีวัฒนธรรมของชาวม้งมีมากจนสะท้อนออกมาในอุดมการณ์ความเชื่อของชาวม้งจากความเชื่อเรื่องผี แม้ว่าในช่วงที่รัฐบาลสนับสนุนให้ชาวบ้านปลูกฝิ่นในระหว่างปีพ.ศ. 2490 - 2500 ฝิ่นได้กลายเป็นพืชการค้าในระบบการเกษตรเชิงพาณิชย์มากขึ้น แต่ชาวม้งยังคงใช้ประโยชน์จากฝิ่นในแง่มุมอื่นๆ ตามวิถีวัฒนธรรม ตลอดจนในช่วงที่ฝิ่นได้กลายเป็นยาเสพติดและเป็นที่ผิดกฎหมายในประเทศไทยภายหลังปี พ.ศ. 2501 ฝิ่นสำหรับชาวม้งบ้านแทนธรรมก็ยังคงถูกปลูกเพื่อเป็นพืชการค้าเชิงพาณิชย์พร้อมๆ กับการจัดฝิ่นเก็บเป็นยา ของต้อนรับแขกและเป็นของตอบแทนมายาวนานอีกเกือบสิบปีก่อนที่จะเกิดการสู้รบบนยอดดอยในปี พ.ศ. 2511

ขณะที่ฝิ่นสำหรับรัฐบาลไทยในช่วงเวลาเริ่มต้นก่อนที่ฝิ่นจะกลายเป็นสิ่งผิดกฎหมาย รัฐบาลได้ใช้ฝิ่นเป็นสินค้าทำกำไรเพื่อแสวงหาผลกำไรทางการเงิน ในบางครั้งเพื่อใช้แก้ปัญหาสถานะการเงินการคลังของประเทศ ต่อมาภายหลังเมื่อภาพลักษณ์ฝิ่นของรัฐมีความคลุมเครือระหว่างสินค้าแสวงหาผลประโยชน์กับภาพลักษณ์ของยาเสพติด ด้านหนึ่งรัฐบาลยินยอมออกกฎหมายให้ฝิ่นกลายเป็นยาเสพติดแล้วดำเนินนโยบายตามแนวคิดและแรงกดดันจากตะวันตกเกิดมาตรการแก้ไขปัญหายาเสพติดและโครงการพัฒนากับชนบนที่สูง แต่อีกด้านหนึ่ง เจ้าหน้าที่รัฐ และกลุ่มอำนาจบางกลุ่มได้เข้าไปในหมู่บ้านเพื่อทำการจับกุมการปลูกฝิ่น แต่เจ้าหน้าที่เหล่านี้กลับเข้าไปใช้อำนาจในทางมิชอบเก็บส่วยฝิ่นจากชาวบ้านหลายครั้งหลายครา เมื่อเกิดเหตุการณ์เจ้าหน้าที่รัฐเข้ามาในหมู่บ้านดังกล่าว ชาวม้งมักแก้ไขปัญหาด้วยการบอกกล่าวกันอย่างรวดเร็วเพื่อให้รับนำฝิ่นเข้าไปซ่อนในป่าหลบหนีการจับกุมและการข่มขู่คุกคามของเจ้าหน้าที่รัฐ

ความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับชาวบ้านในช่วงเวลาที่ภาพลักษณ์ฝิ่นมีความคลุมเครือในนิยามความหมายของรัฐนี้เกิดขึ้นอย่างตรงไปตรงมา บางครั้งความขัดแย้งอาจรวมขมกันได้ด้วยการตกลงกัน เช่น การที่ชาวบ้านยอมจ่ายค่าส่วยฝิ่น หรือชาวบ้านสร้างสัมพันธภาพอันดีกับเจ้าหน้าที่รัฐ เป็นต้น แต่หลายครั้งหลายคราก็ไม่สามารถหยุดความขัดแย้งได้จนเกิดเหตุการณ์

ความรุนแรงขึ้น ดังเช่น การเผาหมู่บ้าน การทำร้ายร่างกาย จนเป็นเงื่อนไขให้ชาวม้งบ้านแทนธรรม และชาวม้งอีกหลายหมู่บ้านบนยอดดอยห่างไกลตัดสินใจเข้าร่วมขบวนการคอมมิวนิสต์ในปี พ.ศ. 2512 – 2523

รูปแบบที่สอง ภาพลักษณะผืน : ม้ง – ชาวเขากับความมั่นคง จนกระทั่งภาพผืน ในมุมมองของรัฐและวาทกรรมครอบงำเริ่มเปลี่ยนเป็นยาเสพติดจากสถานการณ์ปัญหายาเสพติดรุนแรงขึ้น แรงกดดันจากต่างประเทศที่มีมากขึ้น ขณะที่สถานการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างอุดมการณ์คอมมิวนิสต์กับเสรีนิยมเริ่มรุนแรงมากขึ้นเช่นกัน ในสถานการณ์เช่นนี้ ภาพลักษณะผืนที่เป็นยาเสพติดเริ่มถูกใช้เป็นเครื่องมือเชื่อมโยงกับชาวม้งในฐานะผู้ปลูก เสพและค้าฝิ่น ในฐานะพืชยาเสพติดเพื่อนำมาจัดการกับปัญหาความมั่นคงทางการเมืองของรัฐบาลไทยและต่อแนวคิดแบบเสรีนิยมของประเทศมหาอำนาจอย่างสหรัฐอเมริกา ภาพลักษณะผืนที่เป็นยาเสพติด ผสมกับสถานการณ์ความหวั่นเกรงในความมั่นคงของรัฐ ทำให้รัฐบาลไทยใช้ข้อกล่าวอ้างเรื่อง ภาพลักษณะดังกล่าวเข้าไปดำเนินนโยบายและจัดการเปลี่ยนแปลงชีวิตชาวม้งโดยผ่านการใช้นโยบายและกฎหมายหลากหลายรูปแบบ เช่น การกำหนดนโยบายผสมกลมกลืน การจัดตั้งตำรวจตระเวนชายแดนบนภูเขา การอพยพเคลื่อนย้ายชาวม้งลงจากภูเขาแล้วเปลี่ยนระบบการผลิตจากไร่ยาสูบที่และไร่ฝิ่นไปสู่การทำไร่ถาวรปลูกพืชเชิงเดี่ยว ขณะที่นโยบายแก้ไขปัญหายาเสพติด รัฐได้ขึ้นไปตัดต้นฝิ่นบนภูเขา กำหนดพื้นที่เป้าหมายอพยพชาวม้งจากยอดดอยลงพื้นราบ เปลี่ยนระบบการผลิตและพืชที่ปลูก สร้างโครงการพัฒนาต่างๆ ให้การศึกษา สุขภาพอนามัยแก่ชาวม้งและชนบนที่สูง ยกเว้นเรื่องสิทธิในที่ดินซึ่งรัฐบาลไทยไม่สามารถดำเนินการให้ได้ เนื่องจากไม่ไว้วางใจชาวม้ง (Gua, 1975)

ขณะที่ชุมชนชาวม้งเองต่างก็มีความหลากหลายต่อภาพลักษณะความมั่นคงที่แตกต่างกัน ชาวม้งส่วนหนึ่งเลือกเดินเข้าสู่เส้นทางคอมมิวนิสต์ด้วยเหตุผลของการถูกรังแกจากการเก็บส่วยฝิ่นและการถูกเอารัดเอาเปรียบจากเจ้าหน้าที่รัฐ ขณะที่ชาวม้งอีกส่วนเลือกเข้าร่วมกับรัฐบาลไทยเพื่อปราบคอมมิวนิสต์และเลือกเข้าโครงการพัฒนาด้วยเหตุผลความปลอดภัย ไม่ว่าชาวม้งจะเลือกในเส้นทางใดต่างก็ประสบปัญหาต่างๆ กัน จากข้อมูลในพื้นที่บ้านแทนธรรมได้สะท้อนให้เห็นว่า ชาวม้งที่เลือกลงจากดอยเพื่อไปตามเส้นทางพัฒนาก็ประสบปัญหาอื่นๆ จากเส้นทางนี้เรื่อยมา เช่น การได้รับสัญญาเรื่องที่ดินจากทหารและหน่วยงานรัฐ แต่ก็ต้องผิดหวังและต้องออกไปค้นหาที่ทำกินและแก้ไขปัญหาด้วยตัวเอง หรือแม้แต่ว่าชาวม้งที่เลือกเดินไปตามแนวทางพรรคคอมมิวนิสต์ก็ประสบปัญหากับรูปแบบและแนวคิดที่ขัดแย้งจนต่างก็กลับมาเข้าแถวตามเส้นทาง

การพัฒนาในภายหลัง และก็ประสบปัญหาในเส้นทางการพัฒนาไม่แตกต่างไปจากชาวม้งอีกกลุ่มเช่นกัน

รูปแบบที่สาม ภาพลักษณ์ผืน : ม้ง-ชาวเขากับระบบการผลิตทำลายสิ่งแวดล้อมและสินค้าทางวัฒนธรรม ภายหลังสถานการณ์ความขัดแย้งทางอุดมการณ์คลี่คลายลง ภาพลักษณ์ผืนและความมั่นคงของรัฐกับความเป็นม้งไม่ได้คลี่คลายลงไปด้วย แต่กลับปรากฏภาพลักษณ์ใหม่ที่เชื่อมโยงกับความเป็นม้งในบริบทใหม่ๆ ของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและสถานการณ์การแย่งชิงทรัพยากรในยุคเศรษฐกิจ-อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเติบโต

ในบริบทของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ภาพลักษณ์ผืนและระบบการทำไร่ผืน การทำไร่ย่ำยี่ของชาวม้งได้ทับซ้อนไปกับภาพลักษณ์เดิมที่ว่าด้วยผืน-ยาเสพติดที่ชาวม้งปลูกและผืน-ความมั่นคงที่ชาวม้งเลือกเป็นคอมมิวนิสต์ทำลายความมั่นคงของรัฐ

ในมุมมองของชาวม้ง ภาพลักษณ์ผืนกับระบบการผลิตแบบไร่ย่ำยี่ที่ คือ การสร้างความหลากหลายเพื่อความมั่นคงทางด้านอาหาร โดยการตัดฟันโค่นเผาผืนป่าแปลงเล็กๆ เพื่อทำไร่ในระยะหนึ่งแล้วจึงปล่อยให้ผืนดินนั้นฟื้นตัวกลายเป็นป่าต่อไป การทำไร่และการเคลื่อนย้ายที่ทำกินของชาวม้งและชนบทที่สูงตลอดจนการสร้างระบบต่างๆ ของชุมชนประกอบกัน เช่น การสร้างระบบป่าชุมชน ป่าหลังบ้าน ป่าพิธีกรรม ป่าช้าที่ทับซ้อนกัน การสร้างระบบความหลากหลายของพืชที่ปลูก ระบบแรงงานและที่ดิน การใช้ไฟเผาไร่เพื่อเพิ่มธาตุอาหารในดินสำหรับการเพาะปลูกพืชบางชนิดและลดการผูกขาดของพืชบางชนิด สิ่งเหล่านี้สำหรับชาวม้งแล้ว คือ ระบบวนเกษตรแบบพื้นบ้านที่ต้องอาศัยความรู้ความชำนาญในการจัดการป่า การจัดการการผลิตและการใช้ทรัพยากรในพื้นที่ทั้งพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์และภูมิปัญญาพื้นบ้านไปพร้อมๆ กันเพื่อเป็นยุทธวิธีปรับตัวในการอยู่รอดบนภูเขาและใช้ชีวิตท่ามกลางกลุ่มคนต่างๆ ที่ใช้ทรัพยากรร่วมกัน

แต่สำหรับมุมมองของรัฐและวาทกรรมครอบงำ ภาพลักษณ์ผืนและการทำไร่ผืนในระบบการทำไร่ย่ำยี่ของชาวม้งกลับกลายเป็นภาพลักษณ์ใหม่ที่ถูกมองในด้านลบทับซ้อนไปกับภาพลักษณ์เดิมของความเป็นม้งจากยาเสพติดและความมั่นคง โดยมุมมองของรัฐและวาทกรรมครอบงำมองว่าระบบการผลิตแบบไร่ย่ำยี่ที่เป็นระบบการผลิตของชาวเขาที่ทำลายทรัพยากรป่าทำลายต้นน้ำลำธาร จากการตัดฟันต้นไม้ใหญ่ การถางและเผาป่า ถือว่าเป็นการทำลายป่าทั้งสิ้น โดยในเชิงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การล้มป่าทั้งผืน การเผาป่าเพื่อปลูกข้าวและพืชเศรษฐกิจของชุมชนบนที่สูงไม่คุ้มค่าต่อการสูญเสียป่าไม้และทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการทำไร่ของคนกลุ่มเดียว แต่ควรเก็บป่าเอาไว้เพื่อประโยชน์ของคนทั้งชาติ การทำไร่ย่ำยี่ของชาวม้ง โดย

เฉพาะการทำให้พื้นแบบไร่ย้ายที่จึงเป็นภาพด้านลบที่ถูกสะท้อนออกมาในมุมมองของรัฐและวาทกรรมครอบงำ

ปัจจุบัน แม้ว่า ชาวม้งและชนบนที่สูงจะเปลี่ยนระบบการผลิตแบบไร่ย้ายที่ไปสู่การทำไร่ถาวรตามการสนับสนุนของรัฐและแนวทางการพัฒนา โดยเปลี่ยนไปทำสวนผลไม้ ปลูกลิ้นจี่ มะม่วง ห้อ กะหล่ำ แต่ภาพลักษณ์ชาวม้งกับการทำลายสิ่งแวดล้อมยังคงเกิดขึ้นและถูกเชื่อมโยงกับความเป็นม้งในปัจจุบัน ทุกวันนี้ ชาวม้งยังคงเผชิญหน้ากับข้อกล่าวอ้างเรื่องการทำลายสิ่งแวดล้อมจากการใช้สารเคมี ยาฆ่าแมลงในการเพาะปลูกตามระบบการเกษตรแบบใหม่ รวมไปถึงข้อกล่าวหาเรื่องการตั้งถิ่นฐานในเขตป่าและการบุกรุกผืนป่า

อย่างไรก็ตาม ในบริบทของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมพร้อมๆ กับการเติบโตของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในเวลาต่อมา ภาพลักษณ์ผืนกับชาวม้งในมุมมองของรัฐและวาทกรรมครอบงำ ไม่ได้ถูกนำเสนอเพียงด้านเดียวหรือเป็นหนึ่งเดียวกันทั้งหมด ในบริบทใหม่ที่อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเติบโต รัฐบาลต้องการเม็ดเงินจากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ผืนกับความเป็นม้ง ซึ่งรัฐถือว่าเป็นชาวเขาที่มีประเพณีวัฒนธรรมที่แปลกและแตกต่างไปจากกลุ่มคนอื่นๆ กลับถูกเชื่อมโยงไปในอีกด้านเพื่อนำไปใช้เป็น “สินค้าทางวัฒนธรรม” ขายให้แก่นักท่องเที่ยวนำเงินเข้าประเทศ ภาพไร่ผืน การปลูกผืนบนดอยปลูก เครื่องใช้ไม้สอย อุปกรณ์การแต่งกาย ตลอดจนชาวม้งในชุดแต่งกายแบบดั้งเดิมอวดโชว์นักท่องเที่ยวต่างถูกใช้เป็นเครื่องมือแสดงภาพวัฒนธรรมอันแตกต่างเพื่อขายเป็นหลัก ขณะที่ชาวม้งเองตอบรับต่อบริบทของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวด้วยเงื่อนไขที่แตกต่างกันไปของแต่ละกลุ่ม แต่ละชุมชน เช่น การตอบรับต่อการท่องเที่ยวเพื่อให้อาชีพใหม่ท่ามกลางความขัดสนในการหาที่ดินทำกินหรือหารายได้จากอาชีพอื่นๆ หรือการนำเสนอวัฒนธรรมชาวม้งเพื่อแสดงความเป็นม้งผ่านเวทีการท่องเที่ยว เป็นต้น

ทั้ง 3 ภาพลักษณ์ดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นมุมมองที่แตกต่างหลากหลายและขัดแย้งกันระหว่างชาวม้งกับรัฐและวาทกรรมครอบงำซึ่งต่างเกิดขึ้นและมีอยู่ในบริบทเงื่อนไขที่ต่างกันออกไป

5.4 กระบวนการกักขังอัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง

กระบวนการกักขังอัตลักษณ์ชาวม้งเกิดขึ้นในบริบททางการเมืองเรื่องความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างกลุ่มวัฒนธรรมครอบงำ ซึ่งหมายถึงตะวันตกและรัฐไทยกับกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ซึ่งเป็นกลุ่มผู้ด้อยอำนาจ ในบริบททางการเมืองเช่นนี้กลุ่มวัฒนธรรมครอบงำได้สร้าง “ภาพตัวแทน” ผืนเชื่อมโยงกับอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง การสร้างภาพตัวแทนนี้ในระดับแรกเป็นเรื่องราวด้านลบ

เกี่ยวกับชาวม้ง (Negative Hmong Identities Narratives) ที่กลายเป็นปฏิบัติการเชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Act) ของกลุ่มวัฒนธรรมครอบงำเพื่อสร้างและปรุงแต่งความจริงเกี่ยวกับชาวม้งขึ้น ในระดับแรกภาพตัวแทนที่ถูกสร้างขึ้นเกี่ยวกับอัตลักษณ์ชาวม้งเป็นแต่เพียง "มายาภาพ" (Nominal) ที่กำหนดนิยามความหมายอัตลักษณ์ของชาวม้งเอาไว้อย่างเป็นแก่นสารนิยม (Essentialism) ด้วยการขนานนามว่าใครเป็นอย่างไร ดังเช่น เรื่องราวของชาวม้งกับฝิ่นซึ่งเป็นยาเสพติดในบริบทที่ฝิ่นกลายเป็นพืชยาเสพติด การเป็นคอมมิวนิสต์ทำลายความมั่นคงแห่งชาติในบริบทความขัดแย้งทางการเมือง และการทำลายป่าในบริบทการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นต้น

5.4.1 จาก "มายาภาพ" สู่ "รูปแบบแห่งอุดมการณ์"

ภายหลังจากภาพลักษณ์ฝิ่นได้เปลี่ยนไปเป็นยาเสพติดและกลายเป็นสิ่งผิดกฎหมาย ในปีพ.ศ.2501 ฝิ่นได้เริ่มต้นกลายเป็นสิ่งแบ่งแยกระหว่างเรา-คนอื่นของกลุ่มวัฒนธรรมหลักกับกลุ่มผู้ด้อยกว่าเช่นม้ง

ท่ามกลางมิติอื่นๆ ของฝิ่น เช่น มิติในกระบวนการค้ากำไร การแสวงหาประโยชน์จากฝิ่นของกลุ่มอำนาจหลักและมิติอันหลากหลายของฝิ่นในสังคมวัฒนธรรมม้งในอดีตจนกระทั่งต่อมาฝิ่นได้ผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของระบบเกษตรเชิงพืชพาณิชย์ของชาวม้ง กลุ่มวัฒนธรรมครอบงำได้ "เลือก" หยิบภาพของชาวม้งที่เคยเป็นคนปลูก เสพและขายฝิ่นในอดีตขึ้นมาเพียงมิติเดียวเพื่อสร้างภาพตัวแทนที่เป็นมายาภาพกำหนดนิยามอัตลักษณ์ของชาวม้งอย่างเป็นแก่นสารนิยมว่าชาวม้งเป็นผู้ปลูกเสพและค้าฝิ่นซึ่งเป็นยาเสพติดอันตรายต่อมนุษย์และสังคมโดยละเอียดอื่นๆ ในประวัติศาสตร์

จากนั้น ภาพตัวแทนที่เป็นมายาภาพได้เริ่มเชื่อมโยงและหลอมรวมเป็นลักษณะร่วมหรือกลายเป็นเรื่องเล่าความแปลกแตกต่าง (Group Fantasy) ที่ซ้อนทับกันเกี่ยวกับชีวิตชาวม้ง มีการสร้างทฤษฎีจำแนกแยกแยะให้เห็นสารัตถะทางอัตลักษณ์ของชาวม้ง มีการนำเอาความรู้บางชุดไปจัดการกับความจริงในกระบวนการนิยามความหมายเพื่อสร้างมายาภาพของ "ความเป็นคนอื่น" (the Other) เริ่มตั้งแต่การใช้คำเรียกชนบทที่สูงตามแบบเรียนตั้งแต่ชั้นประถมจนถึงมัธยมว่า "ชาวเขา" อันหมายถึงคนที่อยู่บนพื้นที่สูงบนภูเขา แตกต่างจากคนบนที่ราบอันเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ นโยบายของคำดังกล่าวยังอาจหมายถึง คน "อื่น" พวก "เขา" ไม่ใช่พวก "เรา" ได้อีกด้วย ลักษณะ "ความเป็นคนอื่น" ถูกฉายซ้ำในต่างมิติต่างเวลาอย่างต่อเนื่องหลอมเป็นลักษณะร่วมที่เรียกว่าเรื่องเล่าในทางลบที่เกี่ยวกับชาวม้ง เช่น เรื่องเล่าว่าด้วยเรื่องคนติดยา การทำลายความมั่นคง เรื่องเล่าว่าด้วยคนใจ ไร้การศึกษาและสกปรก

เรื่องเล่าที่มีลักษณะร่วมหลอมรวมเรื่องราวของชาวม้งเหล่านี้ เมื่อได้รับการยอมรับจากสังคมภายนอกทั้งด้วยความเคยชินหรือด้วยเหตุผลอื่นๆ ภาพตัวแทนที่เป็นมายาภาพจะเริ่มกลายเป็น “ภาพตัวแทนทางการเมือง” ว่าด้วยความเป็นคนอื่นของชาวม้งที่ถูกแปลงและหยั่งรากลึกลงสู่ระดับ “รูปแบบแห่งอุดมการณ์” (Ideology of Form) ของผู้คนในสังคมทั่วไปที่ยอมรับเป้าหมายและยุทธวิธีการต่อสู้ทางการเมืองและกลายเป็นแนวคิดครอบงำของสังคมอย่างไม่รู้ตัวที่สังคมทั่วไปเชื่อและยอมรับเช่นนั้นอย่างไม่เปลี่ยนแปลงว่าชาวม้งเป็นผู้ที่ทำลายศีลธรรมของสังคมจากการเสพ ปลุก/ค้าฝิ่นซึ่งเป็นยาเสพติด เป็นผู้ทำลายความมั่นคง

ภาพตัวแทนทางการเมืองว่าด้วยความเป็นคนอื่นของชาวม้งนี้เองที่ได้สร้างความเป็นชายขอบให้เกิดขึ้นแก่ชาวม้ง โดยภาพตัวแทนได้ไปให้ความชอบธรรมแก่รัฐในการเข้าไปควบคุมและจัดการชีวิตของชาวม้งผ่านกระบวนการใช้อำนาจต่าง ๆ เช่น การใช้นโยบายและกฎหมายเพื่อจัดการเปลี่ยนแปลงชีวิตของชุมชนชาวม้งด้วยแนวทางการพัฒนา โดยในแง่ภาพตัวแทนทางการเมืองของผู้ทำลายความมั่นคง รัฐกำหนดนโยบายการสร้างความปลอดภัย ดึงมวลชนเข้าร่วมกับรัฐด้วยการอพยพชาวม้งลงจากยอดดอย สร้างหมู่บ้านและจัดหาที่ดินทำกินให้ การส่งชาวม้งออกไปร่วมรบกับพคท. เพื่อแสดงความภักดีต่อรัฐ ขณะที่ในแง่ภาพตัวแทนทางการเมืองของผู้ติดยา-ปลุกฝิ่นและทำลายป่า รัฐกำหนดนโยบายการแก้ไขปัญหายาเสพติดและการทำลายป่าด้วยการเปลี่ยนระบบการผลิตแบบทำไร่ย่ำยี่เพื่อการยังชีพของชาวม้งไปสู่การทำไร่ถาวรอยู่กับที่ เปลี่ยนพืชที่ใช้ผลิตจากที่เคยมีความหลากหลายทางชีวภาพไปสู่พืชเชิงเดี่ยวอย่างสวนท้อ ลิ้นจี่ มะม่วง กระหล่ำปลี เพื่อการค้าขาย ตลอดจนการสร้างโครงการพัฒนาต่างๆ มากมายบนภูเขากับชาวม้ง

โดยการสถาปนาอำนาจรัฐด้วยการใช้นโยบาย มาตรการและกฎหมาย รัฐได้ใช้องค์กรและหน่วยงานของรัฐเป็นหน่วยปฏิบัติการกักขัง (Agent of Containment) ที่ทำการควบคุมดูแลให้นโยบายมาตรการและโครงการเหล่านี้ดำเนินการไปได้อย่างต่อเนื่อง มีการผลิต/ขยายองค์ความรู้อย่างต่อเนื่องด้านยาเสพติดกับชาวม้งและชนบนที่สูง สร้างทฤษฎีจำแนกแยกแยะ และสร้างกลไกจำแนกชนบนที่สูงออกจากกลุ่มคนอื่น ๆ มีมาตรการเฉพาะเจาะจงต่อการควบคุมและจัดการปัญหาของชาวม้งและชนบนที่สูงเพื่อตอกย้ำการ “มีอยู่” ของภาพตัวแทนและวาทกรรมครอบงำนี้

จากนั้น ภาพตัวแทนฝิ่นที่เชื่อมโยงกับความเป็นม้งในบริบทที่ฝิ่นกลายเป็นยาเสพติด ภาพลักษณะดังกล่าวยิ่งฉายชัดขึ้นเมื่อสถานการณ์ความขัดแย้งทางอุดมการณ์ทางการเมืองเริ่มรุนแรงมากขึ้น ภาพลักษณะฝิ่นได้ถูกนำเสนอเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างความชอบธรรมต่อการจัดการชาวม้งในสถานการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างแนวคิดคอมมิวนิสต์กับเสรีนิยม

เช่น นโยบายการผสมกลมกลืน การอพยพชาวม้งลงจากดอย การสร้างนิคมชาวเขา โครงการพัฒนา เปลี่ยนระบบการเกษตร การจัดการศึกษาและความรู้ตามระบบของรัฐ

ต่อเมื่อภายหลังสถานการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองเริ่มคลี่คลายลงในช่วงกลางทศวรรษ 2520 ในบริบทการเริ่มต้นของการเติบโตทางเศรษฐกิจไปพร้อมๆ กับกระแสการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในช่วงทศวรรษ 2530 ภายหลังการประกาศปิดป่าของรัฐบาล ในบริบทเหล่านี้ได้เกิดการแย่งชิงการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในกลุ่มคนต่างๆ ของสังคมไทย ช่วงเวลาดังกล่าว ภาพลักษณ์ผืนป่ามีความเป็นม้งถูกเชื่อมโยงและขยายไปสู่ภาพตัวแทนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับผืนด้วย เช่น การทำไร่ย้อยที่อยู่ในระบบการหมุนเวียนตามวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวม้งก็ถูกชี้ว่า เป็นการทำไร่ย้อยที่เพื่อการปลูกฝิ่น ซึ่งเป็นภัยความมั่นคงแห่งชาติด้านยาเสพติดและเป็นการทำลายป่า แม้ว่าชาวม้งจะเปลี่ยนระบบการผลิตไปสู่การปลูกพืชเศรษฐกิจทดแทนฝิ่นตามโครงการพัฒนาและเปลี่ยนไปทำไร่ย้อยกับที่ถาวร ระบบการทำไร่ของชาวม้งก็ยังคงเป็นภัยต่อความมั่นคงในแง่ของการทำลายสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติจากการใช้ปุ๋ย ยาฆ่าแมลงในระบบการผลิต แม้กระทั่งการที่ชาวม้งอพยพไปอาศัยอยู่ที่ถ้ากระบอกเพื่อเลิกสูบฝิ่น แต่ภาพตัวแทนผืนที่เป็นยาเสพติดและภาพการทำลายป่าที่กลายเป็นอัตลักษณ์ของชาวม้งก็ยังคงติดตามชาวม้งไปทุกหนทุกแห่ง

ขณะที่ในเวลาต่อมา เมื่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเริ่มเติบโตขึ้น ความเป็นม้งยังได้ถูกเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยว มีการสร้างภาพตัวแทนทางการเมืองของชาวม้งในฐานะที่เป็นชาวเขาที่มีวัฒนธรรมแปลกแตกต่างจากคนอื่น ชาวม้งเริ่มกลายเป็นภาพของ “สินค้าทางวัฒนธรรม” เพื่อการท่องเที่ยวในฐานะ “ผู้ถูกท่องเที่ยว” (ชยันต์, 2538) จากนั้น รัฐได้กำหนดนโยบายการท่องเที่ยว กำหนดสถานที่ สร้างพิพิธภัณฑ์ ส่งเสริมให้ปลูกฝิ่นและให้ชาวม้งสวมใส่เครื่องแต่งกายเพื่อแสดงเป็นสินค้าสำหรับการท่องเที่ยว

ภาพตัวแทนที่ถูกแผ่ขยายไปสู่ภาพตัวแทนอื่นๆ ในสังคมวงกว้างเหล่านี้ได้รับการต่อยอดและผลิตซ้ำผ่านสื่อสาธารณะโดยการนำเสนอข่าวประจำวันทางหน้าหนังสือพิมพ์หรือทางวิทยุโทรทัศน์บนการใช้คำที่เน้นลักษณะเด่นของกลุ่มชนบนที่สูงกับปรากฏการณ์ปลายเหตุของปัญหาดังกล่าว ดังเช่น การขยายไปสู่ภาพตัวแทนเฮโรอีนและยาบ้า

“แก๊งยาบ้ากำแหง จับตร.เรียกค่าไถ่ โดนม้งลากขึ้นเขา” (ไทยรัฐ, 2541).

“ บปส.ระบุว่า การค้ายาเสพติดของชาวม้งที่ภาคเหนือมีขบวนการเชื่อมโยงกับม้งที่ถ้ากระบอก พวกนี้ไม่ใช่คนไทย” (กรุงเทพธุรกิจ, 2541)

“Police will impose stricter controls on Hmong hilltribe communities in several provinces as part of a measure to combat the spread of illicit drugs in the

country. Drug networks that link the Hmong people to drug producers in neighbouring countries are very extensive and long standing. We are worried about this and cannot allow them to use Thai soil to store and smuggle illicit drugs" (Bangkok Post, January, 2002) ซึ่งโดยเนื้อความระบุว่า "ตำรวจจะจับตาและควบคุมชุมชนม้งในหลายจังหวัดตามนโยบายการทำสงครามกับยาเสพติดในประเทศ ซึ่งพบว่า เครือข่ายการค้ายาเสพติดที่เชื่อมโยงกับชาวม้งไปยังผู้ผลิตในประเทศเพื่อนบ้านได้ขยายตัวมากขึ้น เรากำลังกังวลในเรื่องนี้และไม่สามารถที่จะปล่อยให้กลุ่มคนเหล่านี้ใช้ผืนแผ่นดินไทยกระทำการดังกล่าว"

"ได้รับแจ้งจากสายลับว่ามีชาวไทยเชื้อสายม้ง ได้ทิ้งอาชีพ กสิกรรม ไปค้ายาบ้าจำนวนมาก" (ไทยรัฐ, 2545)

ขณะที่ภาพตัวแทนของการทำลายป่า-สิ่งแวดล้อมถูกผลิตซ้ำในสื่อสาธารณะอย่างกว้างขวาง ดังเช่น "เฉพาะที่จังหวัดกำแพงเพชรจังหวัดเดียวมีชาวเขาบุกรุกทำลายป่าไปแล้วถึง 1 หมื่นไร่" (ไทยรัฐ, 2529)

"กรมป่าไม้ดำเนินนโยบายดึงชาวเขาออกจากที่อยู่บริเวณต้นน้ำลำธารโดยให้มาอยู่รวมกันเป็นหมู่บ้านในพื้นที่ที่ทางรัฐบาลสามารถดูแลได้อย่างใกล้ชิดและส่งเสริมอาชีพตลอดจนให้การศึกษาและการดูแลสุขภาพด้านสาธารณสุข...ปัญหาชาวเขานี้ถ้าถึงที่สุดจริงๆ ก็ต้องบังคับจับมาทำหมันเพื่อไม่ให้ขยายพันธุ์ต่อ เพราะชาวเขาขยายตัวกันรวดเร็วมาก เพราะไม่มียมคุมกำเนิด เนื่องจากถือว่าผิดประเพณี นอกจากนั้นต้องพยายามกลืนชาติให้ได้..." (สยามรัฐ, 2529)

จากตัวอย่างการนำเสนอภาพลักษณ์ของการทำลายป่าและสิ่งแวดล้อมในสื่อสาธารณะดังกล่าวที่ถูกนำเสนอมาเกือบ 20 ปี ในปัจจุบันภาพลักษณ์ดังกล่าวก็ยังคงถูกพูดถึงในภาพซ้ำๆ ดังเช่น

"เป็นเรื่องที่น่าใจหายที่พื้นที่บนภูเขาทุกตารางเมตรถูกบุกรุกทำไร่เลื่อนลอย ตัดไม้ทำลายป่าจนเป็นเทือกเขาหัวโล้นกันเกือบหมดแล้ว ความโล่งเหี้ยนเตียนช่วยแค้นสีสนให้ภูดอยอย่างน่าเกลียดที่สุด ชาวเขาทำการเพาะปลูกแบบโค่นทำลายป่า หรือทำไร่เลื่อนลอย เป็นสำคัญส่งผลให้เกิดการตัดไม้ทำลายป่า และต้นน้ำลำธารเป็นจำนวนหลายล้านไร่ ประมาณว่าเนื้อที่ป่าไม้และต้นน้ำลำธารทางภาคเหนือถูกชาวเขาทำลายไปประมาณปีละ 100,000-200,000 ไร่" (เดลินิวส์, 2537)

"ลำน้ำ 10 สายของจอมทองแห้งขอด ไม่มีน้ำเพื่ออุปโภคบริโภค แต่หน้าฝนน้ำท่วมบ้านเรือนเสียหาย ซึ่งสาเหตุมาจากการทำลายป่าของชาวเขาทั้งสิ้น" (ผู้จัดการ, 2541)

"ชาวม้งกักน้ำบริเวณต้นน้ำ ทำให้ชาวจอมทองเดือดร้อนเพราะไม่มีน้ำใช้ในหมู่บ้าน" (ไทยนิวส์, 2541)

จากภาพตัวแทนฝันได้ขยายไปสู่ภาพตัวแทนของยาเสพติดชนิดอื่นๆ และภาพตัวแทนของนักทำลายป่า-สิ่งแวดล้อม ซึ่งการนำเสนอภาพตัวแทนอัตลักษณ์ชาวม้งของสื่อสาธารณะเช่นนี้ ยิ่งตอกย้ำและผลิตซ้ำ "ความเป็นอื่น" ของชาวม้งให้เกิดขึ้นเป็นแนวคิดครอบงำของสังคมใหญ่ อย่างไม่รู้ตัว (Political Unconsciousness) ให้คนทั่วไปเชื่อและเข้าใจว่าเป็นเช่นนั้นจริง ชาวม้งจึง ตกเป็นเหยื่อของการถูกนิยามความหมายจากรัฐตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน

ในปัจจุบัน ไม่ว่าชาวม้งจะใช้ชีวิตอย่างไร จะเปลี่ยนแปลงชีวิตให้สอดคล้องกลมกลืนไปตามวาทกรรมครอบงำอย่างไร หากการตอกย้ำและผลิตซ้ำภาพตัวแทนอัตลักษณ์ชาวม้งเหล่านี้ ยังดำเนินต่อไปและสามารถขยายผลสู่ภาพตัวแทนด้านลบอื่นๆ อัตลักษณ์ของชาวม้งก็ยังคงหนีไม่พ้นการตกเป็นเหยื่อของรัฐที่จะถูกนิยามความหมายอย่างหยุดนิ่งตายตัวและถูกตอกย้ำ/ผลิตซ้ำ เพื่อกระทำการกักขังอัตลักษณ์ชาวม้งต่อไป

5.4.2 ปฏิบัติการทางภาษาและการสร้างชุดความรู้/มีอาชีฟ

การสร้างภาพตัวแทนและชุดนิยามความหมายฝันกับยาเสพติดที่กักขังอัตลักษณ์ของชาวม้งเอาไว้อย่างแน่นหนาถือเป็นหนึ่งใน "ปฏิบัติการทางภาษา" (Discursive Practices) ของรัฐและกลุ่มวัฒนธรรมครอบงำที่ทำการบิดเบือนไม่ให้อัตลักษณ์และความหมายบางอย่างเกิดขึ้น ด้วยการสร้างและผลิตอัตลักษณ์อื่นขึ้นมาแทน ในการสร้างและนิยามความหมายอัตลักษณ์อื่นขึ้นมาแทนนี้ รัฐและกลุ่มวัฒนธรรมครอบงำได้สร้างชุดความรู้บางชุดเพื่อนำไปจัดการกับความจริงในการนิยามความหมายอัตลักษณ์ด้วย

ในแง่นี้ ปฏิบัติการทางภาษาของรัฐในการสร้างภาพตัวแทนและชุดนิยามความหมายฝันกับยาเสพติดเชื่อมโยงกับอัตลักษณ์ม้งได้สร้างชุดความรู้บางชุดเพื่อจัดการกับความจริง ชุดความรู้ดังกล่าวอาจจำแนกได้เป็น 3 ด้านในบริบทของยุคสมัยและการเปลี่ยนแปลง ได้แก่

ด้านแรก ในบริบทของฝันซึ่งกลายเป็นยาเสพติด รัฐได้สร้างชุดความรู้เรื่องการค้า/ปราบและลดการปลูกฝัน ความรู้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด การใช้ความรู้เทคโนโลยี ภาพถ่ายดาวเทียมตรวจจับ โดยมีผู้เชี่ยวชาญและองค์กรมีอาชีพอ่าง หน่วยงานปราบปรามยาเสพติด สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ที่รองรับชุดความรู้ด้วยความคิดในการกำจัดต้นฝัน ปราบผู้ปลูกฝันด้วยนโยบายการปราบปราม การเปลี่ยนวิถีชีวิตการเกษตรระบบการผลิตเพื่อเป้าหมายในการลดฝันซึ่งเป็นปัญหายาเสพติด

ด้านที่สอง ในบริบทความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างอุดมการณ์ รัฐได้สร้างชุดความรู้เรื่องความมั่นคง ว่าด้วยความแตกต่างทางวัฒนธรรมทำให้เสี่ยงต่อความมั่นคง ดังนั้น จึงจำเป็น

ต้องสร้างความกลมกลืนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันภายในชาติ นโยบายและวิธีการสร้างความกลมกลืนจึงเกิดขึ้น โดยมีองค์กรมืออาชีพในการดูแลตามชุดความรู้นี้คือ หน่วยงานรักษาความมั่นคงแห่งชาติ (กอรมน.) ดำรวจตระเวนชายแดน

ด้านสุดท้าย ในบริบทของกระแสการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รัฐได้สร้างชุดความรู้เรื่องการทำไร่ที่ไม่ทำลายป่า ระบบการผลิตฝิ่น - ไร่ยาสูบที่เป็นการทำลายป่า ความรู้ในการรักษาสีงแวดล้อม รักษาต้นน้ำลำธาร ทรัพยากรธรรมชาติไปพร้อมๆ กับการพัฒนา การเปลี่ยนวิถีชีวิตของคนบนดอย โดยมีผู้เชี่ยวชาญและองค์กรมืออาชีพอย่าง ผู้เชี่ยวชาญด้านป่าไม้ กรมป่าไม้ กำหนดหลักการวิธีคิดในการดูแลป่า การไม่ทำลายป่า มีมืออาชีพและผู้เชี่ยวชาญจากต่างประเทศและในประเทศนำเสนอโครงการพัฒนาทั้งเพื่อปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของชนบนที่สูงไปพร้อมๆ กับการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ

ทั้งสามชุดความรู้ดังกล่าว ในระยะแรก ด้วยผลจากการที่รัฐไทยยอมรับชุดนิยามความหมาย "การพัฒนา" บนความทันสมัยมาจากตะวันตก รัฐไทยได้รับชุดนิยามความหมายฝิ่นที่มีนัยของยาเสพติดและความมั่นคงเข้ามาด้วยเพื่อนำมาเป็นแนวทางแก้ไขปัญหามชนบนที่สูงจากยาเสพติดและคอมมิวนิสต์ที่ผ่านมา ต่อมาในระยะหลังรัฐเริ่มเป็นผู้ดำเนินการตามวาทกรรมนั้นด้วยตัวเองเพื่อให้รัฐยังมีตัวตนและอำนาจรัฐยังดำรงอยู่อย่างมองเห็นได้ โดยกระทำการผ่านกลไกต่างๆ ของรัฐในการกำหนดนโยบายและกฎหมายเกี่ยวกับฝิ่นและชนบนที่สูงผ่านการพัฒนา การสร้างและขยายองค์ความรู้เกี่ยวกับฝิ่นผ่านสถาบันความรู้ สถาบันการศึกษา สื่อมวลชน ตลอดจนการสร้างความเป็น "มืออาชีพ" (Professionalization) (Escobar, 1995) ที่ผู้เชี่ยวชาญเรื่องฝิ่น การกำจัดฝิ่นและยาเสพติดเพื่อตอกย้ำชุดนิยามความหมายดังกล่าว

การสร้างความเป็น "มืออาชีพ" คือกลไกหนึ่งของปฏิบัติการทางภาษานบนระบบความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในทุกระดับ ระหว่างสถาบัน กระบวนการทางเศรษฐกิจสังคม การก่อรูปของความรู้ การใช้เทคโนโลยีและอื่นๆ ซึ่งกำหนดเป้าประสงค์ ความคิดและยุทธศาสตร์ไปในทิศทางเดียวกันกับชุดนิยามความหมาย (Escobar, 1995 : 41) ระบบความสัมพันธ์ได้สร้างความคิดที่จะกำหนดกติกาว่า ใครจะเป็นคนพูดที่มีน้ำหนัก อะไรคือมุมมอง และมองหรือพูดด้วยอำนาจหน้าที่อย่างไร อ้างอิงความเป็นวิชาการด้านใด มีการใช้ทฤษฎี การวิเคราะห์อย่างไรเพื่อนำไปสู่การวางแผนและกำหนดนโยบาย (Escobar, 1995 : 41) การสร้างความเป็นมืออาชีพจึงกลายเป็น "กระบวนการการเมืองเรื่องความรู้" ของผู้เชี่ยวชาญและศาสตร์ของตะวันตก ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นกลับถูกวิเคราะห์ว่าเป็นปัญหาทางด้านเทคนิคมากกว่าการมองปัญหาในเชิงความสัมพันธ์ทางการเมืองและวัฒนธรรม เป็นการให้ความสำคัญกับการผลิตความรู้จากผู้เชี่ยวชาญและนักวาง

แผนมากกว่าจะให้ความสนใจกับความสัมพันธ์อื่นๆ มีการจัดระเบียบการผลิตความรู้และอำนาจในรูปแบบต่างๆ เชื่อมโยงจากส่วนหนึ่งสู่อีกส่วนหนึ่ง ความเป็น “สถาบัน” และมีอาชีพจึงเกิดขึ้นในทุกระดับ จากระดับองค์กรระหว่างประเทศ สู่องค์กรวางแผนระดับชาติ องค์กรการระดับท้องถิ่น คณะกรรมการพัฒนาชุมชน องค์กรการกุศลเอกชนไปจนถึงองค์กรพัฒนาเอกชน

ภาพตัวแทนและชุดนิยามความหมายใหม่ของรัฐได้สร้าง “ความเป็นมืออาชีพ” ขึ้น โดยเริ่มต้นจากการมองปัญหาเกี่ยวกับฝิ่นและคอมมิวนิสต์ของตะวันตกที่เข้ามากดดันในประเทศแถบเอเชีย สำหรับประเทศไทยยอมรับแนวคิดตะวันตกและส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงตั้งแต่รัฐออกกฎหมายยกเลิกการปลูกฝิ่นเมื่อปีพ.ศ. 2501 กฎหมายฉบับนี้ได้เริ่มเป็นกลไกปฏิบัติการของวาทกรรมฝิ่น จัดการแบ่งแยกชาวม้งและชนบทที่สูงออกจากกลุ่มคนในสังคมใหญ่ รัฐเริ่มเข้าไปจัดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวม้งและชนบทที่สูงด้วยแนวคิด “การพัฒนา” ตามแบบตะวันตกและลดความแตกต่างทางวัฒนธรรมของชาวม้งและชนบทที่สูงด้วยการสร้างความกลมกลืนทางวัฒนธรรม

ปัญหาคอมมิวนิสต์ถูกมองว่าเป็นปัญหาเรื่องความแตกต่างที่แก้ไขได้ด้วยการสร้างความกลมกลืนเป็นหนึ่งเดียว ส่วนปัญหาฝิ่นถูกมองว่าเป็นเพียงปัญหาทางการเกษตรมากกว่า ปัญหากระบวนการธุรกิจการเมืองที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ในการค้าฝิ่น ทำให้การแก้ไขปัญหามุ่งเป้าไปที่เทคนิคการเกษตร เช่น การเปลี่ยนแปลงระบบการผลิต เปลี่ยนพืชที่ทำการผลิต หยุดการทำไร่ย่ำที่ ส่งเสริมรายได้จากการปลูกพืชเศรษฐกิจทดแทนฝิ่น ส่งเสริมความเจริญในชุมชนที่อยู่อาศัย เป็นพลเมืองดีและอยู่กินเป็นหมู่บ้านเป็นหลักแหล่ง เพื่อพัฒนาสภาพเศรษฐกิจและสังคม สร้างความสัมพันธ์ทางจิตใจให้ชนบทที่สูงรักชาติและเป็นการรักษาความสงบเรียบร้อยทางชายแดน

ความเป็นมืออาชีพเริ่มต้นขึ้นจากช่วงแรก รัฐบาลไทยจัดตั้ง “ตำรวจตระเวนชายแดน” เพื่อปฏิบัติการทางจิตวิทยาในการปราบปรามฝิ่นและปัญหาคอมมิวนิสต์กับชนบทที่สูง ต่อมา ได้ตั้ง “คณะกรรมการสงเคราะห์ชาวเขา” ในปี พ.ศ. 2502 ทั้งตำรวจตระเวนชายแดนและคณะกรรมการสงเคราะห์ชาวเขาได้เริ่มกลายเป็นสถาบันและมืออาชีพของรัฐบาลในการสนองนโยบายรัฐบาล⁶ ต่อการเปลี่ยนแปลงชีวิตชาวม้งและชนบทที่สูง

⁶ นโยบายและมาตรการระดับชาติของรัฐบาลไทยที่ปฏิบัติกับชนบทที่สูงและปัญหาชายแดนแบ่งออกเป็น 3 ช่วง คือ ช่วงแรก ปีพ.ศ. 2512 คณะกรรมการชาวเขาได้เสนอแนวทางแก้ไขปัญหทั้งระยะสั้นและระยะยาว โดยระยะสั้นเน้นการจัดเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าไปให้ถึงหมู่บ้านเพื่อเข้าไปผูกพันจิตใจกับชนบทที่สูงให้นิยมในรัฐบาลและจงรักภักดีกับประเทศ ให้สามารถช่วยป้องกันคอมมิวนิสต์ตามชายแดนให้กับรัฐบาลได้ ส่วนการแก้ปัญหาระยะยาว เน้นการพัฒนาและสงเคราะห์ให้ที่อยู่อาศัยรวมกันเป็นหลักแหล่งถาวร ให้ชนบทที่สูงปลูกพืชเศรษฐกิจอื่นๆ ทดแทนฝิ่น โดยสภาพพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติได้เสนอโครงการ 5 ปี ทำการรวมชนบทที่สูงให้เป็นกลุ่มก้อน จัดตั้งนิคมสร้างตนเอง ศูนย์พัฒนาและ

พร้อมๆ กันในช่วงแรกรัฐบาลไทยและองค์กรระหว่างประเทศตระหนักว่าตนเองรู้จักชนบที่สูงน้อยมาก "ความไม่รู้" ได้ทำให้รัฐและกลุ่มวัฒนธรรมครอบงำต้องแสวงหาความรู้ มีการค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับผืนดินโดยผ่านการศึกษาชนบที่สูง หน่วยงานรัฐหลากหลายองค์กรร่วมกับองค์กรระหว่างประเทศเริ่มออกสำรวจในปี พ.ศ. 2504 โดยกรมประชาสงเคราะห์ร่วมกับกรมกลุกรรมกรมการข้าว กรมปศุสัตว์ กรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดน ทำการสำรวจเศรษฐกิจและสังคมชนบที่สูงในภาคเหนือของประเทศไทยในกลุ่มม้ง เมี่ยน ลาหู่ ลีซอ ในจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย และตาก มีองค์การสหประชาชาติทำการสำรวจร่วมกับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แล้วจัดพิมพ์เอกสารรายงานการสำรวจทางเศรษฐกิจและสังคมชนบที่สูงในภาคเหนือ ต่อมาปีพ.ศ.2507 คณะสำรวจจากองค์การสหประชาชาติได้เข้ามาทำการศึกษาค้นคว้ากับชนบที่สูงเพิ่มเติม จากนั้น คณะรัฐมนตรีมีมติให้กรมประชาสงเคราะห์จัดตั้งศูนย์วิจัยชาวเขาขึ้นตามคำแนะนำขององค์การสหประชาชาติ (สถาบันวิจัยชาวเขา, 2538)

ศูนย์วิจัยชาวเขาได้เริ่มเป็นสถาบันของมืออาชีพในการแสวงหาความรู้ให้แก่รัฐและเป็นกลไกปฏิบัติการที่ดำรงอยู่ในเครือข่ายอำนาจเชื่อมโยงกับมืออาชีพและสถาบันในระดับต่างๆ ทั้งองค์กรระหว่างประเทศและองค์กรท้องถิ่น ในระยะแรกศูนย์วิจัยชาวเขาดำเนินการสำรวจ ค้นคว้าชาวม้งและชนบที่สูงเพื่อเพิ่มเติม "ความไม่รู้" ของรัฐและกลุ่มวัฒนธรรมครอบงำ ต่อมาศูนย์วิจัยเริ่มสร้างและขยายชุดความรู้เกี่ยวกับชาวม้งและชนบที่สูงมากขึ้น ทำการค้นคว้าข้อมูลวิจัยเกี่ยวกับชนบที่สูงทุก ๆ ด้านเพื่อเอื้อประโยชน์ต่อการวางแผนและดำเนินนโยบายของรัฐ

สงเคราะห์ชาวเขา หรือศูนย์อพยพชาวเขาในบริเวณที่เกิดการสู้รบ จากนั้นให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือตามความจำเป็นโดยให้มีชีวิตผสมผสานกับคนพื้นราบได้ ช่วงที่สอง ในปีพ.ศ.2516 คณะรัฐมนตรีได้พิจารณาทบทวนนโยบายและวิธีการดำเนินการกับชนบที่สูงอีกครั้ง แต่เนื้อหาสาระไม่ได้เปลี่ยนแปลงไป แต่ในปีพ.ศ.2519,กระทรวงมหาดไทยได้เสนอคณะรัฐมนตรีขอให้นำ "นโยบายการรวมพวก" (Integration Policy) มาดำเนินการกับชนบที่สูงเพื่อให้มีสำนึกความเป็นพลเมืองไทย โดยการดำเนินการไม่แตกต่างไปจากเดิม แต่กำหนดเขตพื้นที่พัฒนา (Development Zone) ให้ชัดเจน เพื่อให้ชนบที่สูงรวมเป็นกลุ่มก้อน ง่ายแก่การควบคุมดูแล จากนั้นดำเนินการพัฒนาอาชีพ การศึกษา อนามัยและการวางแผนครอบครัว ในปีพ.ศ.2519 รัฐบาลได้ออกพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติดพ.ศ. 2519 ขึ้นและจัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ปปส.) เพื่อให้ ปปส.เป็นหน่วยงานในการกำกับนโยบายและประสานงานในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด โดยช่วงแรกรับโอนงานมาจากโครงการพัฒนาเศรษฐกิจชาวไทยภูเขา และโครงการเกษตรที่สูงไทย-ออสเตรเลียขององค์การสหประชาชาติและรัฐบาลไทยร่วมดำเนินการตั้งแต่ปีพ.ศ. 2515 -2522 โดยบทบาทของ ปปส.ดำเนินการป้องกันและระงับการปลูกฝิ่นของชนบที่สูงตามแผนและโครงการที่ได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดที่มีรองนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน และ ช่วงที่สาม ปีพ.ศ. 2525 คณะรัฐมนตรีกำหนดนโยบายแก้ไขปัญหากลุ่มชนบที่สูงเพิ่มเติม โดยจัดตั้งคณะอำนวยการแก้ไขปัญหากลุ่มชนบที่สูงแห่งชาติเกี่ยวกับปัญหาชนบที่สูงและการปลูกฝิ่น เน้นให้ชนบที่สูงมีสำนึกในความเป็นไทย ให้เลิกปลูกและเสกฝิ่นรวมทั้งพยายามให้ชนบที่สูงไปให้พ้นจากอิทธิพลต่างๆ ที่สนับสนุนการปลูกและค้ายาเสพติดด้วย โดยสนับสนุนให้ปลูกพืชเศรษฐกิจอื่นทดแทนฝิ่น นอกจากนี้ ต้องการควบคุมประชากรชนบที่สูงและให้ชนบที่สูงมีความเป็นอยู่ใกล้เคียงกับคนพื้นราบ

จากศูนย์วิจัยชาวเขา การสร้างชุดความรู้ยังถูกแผ่ขยายไปยังสถาบันและองค์กรอื่นๆ ของรัฐ เช่น กระทรวงเกษตรฯ ที่เริ่มเป็นกลไกควบคุมดูแล ทำการออกสำรวจมากมาย เช่น การออกสำรวจพื้นที่การปลูกฝิ่น สำรวจประชากร ทำการศึกษาเกี่ยวกับความต้องการทางเศรษฐกิจ และสังคมในอาณาบริเวณที่ปลูกฝิ่นของประเทศไทยเพื่อลดปัญหาการปลูกฝิ่นและเสนอพืชเศรษฐกิจอื่นๆ ที่มีศักยภาพเป็นพืชทดแทน การจัดหาอาชีพอื่นในทางอุตสาหกรรม หัตถกรรม เริ่มมีการขยายชุดความรู้ในการทดลองปลูกพืชพันธุ์ใหม่ ๆ ที่คิดว่าเหมาะสมต่อการทดแทนฝิ่น มีโครงการนำร่องทางการศึกษาการเพาะปลูกพืชต่าง ๆ มากมาย การทำการเกษตรแบบที่มีหลักแหล่งถาวร (ขจัดภัย, 2528, ปปส., 2522)

กลุ่มมืออาชีพได้เริ่มปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของชนบนที่สูงอย่างจริงจังจนการแก้ไขปัญหามิทางเทคนิคภายหลังปีพ.ศ.2508 เมื่อองค์การสหประชาชาติโดยกองทุนเพื่อควบคุมการใช้ยาในทางที่ผิดแห่งสหประชาชาติ (United Nations Fund for Drug Abuse Control – UNFDAC) เข้าไปสำรวจชนบนที่สูงและพื้นที่การปลูกฝิ่นในจังหวัดเชียงใหม่ จากนั้นร่วมกับรัฐบาลไทยโดยคณะกรรมการปราบปรามยาเสพติดให้โทษ (กปส.) กำหนดแผนโครงการควบคุมยาเสพติดในประเทศไทยออกมา เช่น โครงการศึกษาเผยแพร่เกี่ยวกับยาเสพติดเพื่อบำบัดและฟื้นฟูสภาพจิตผู้ติดยาเสพติด และโครงการพัฒนาเศรษฐกิจชาวไทยภูเขา เพื่อลดการปลูกฝิ่น ศึกษาวิจัยและหามาตรการที่เหมาะสมในการป้องกันและบำบัดผู้ติดยาเสพติด และมุ่งพัฒนาชนบนที่สูงให้หันไปปลูกพืชชนิดอื่นทดแทนการปลูกฝิ่นให้มีรายได้เพิ่มขึ้น โดยโครงการเหล่านี้ ต้องการให้ชาวบ้านหันมาปลูกพืชเศรษฐกิจทดแทนจำพวก กาแฟ มันฝรั่ง ถั่วแดง ผักนอกฤดู และไม้ผลเมืองหนาว รวมไปถึงการเกิดขึ้นของโครงการหลวงเพื่อพัฒนาชนบนพื้นที่สูงในปี พ.ศ.2512 ก็มีจุดประสงค์ไม่แตกต่างกันในการให้การสงเคราะห์และพัฒนาชนบนพื้นที่สูง ลดการปลูกฝิ่นด้วยการปลูกพืชเศรษฐกิจอื่นทดแทนและลดการบุกรุกทำลายป่า โดยให้ชนบนที่สูงอาศัยอยู่เป็นหลักแหล่ง เลิกการทำไร่ตามระบบการทำไร่ย่ำยที่แบบดั้งเดิมของตนและพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น

นอกเหนือจากองค์การระหว่างประเทศในระดับรัฐบาลต่อรัฐบาล การจัดระเบียบการผลิตความรู้และอำนาจจากความเป็น "สถาบัน" และมืออาชีพยังเกิดขึ้นในระดับองค์กรระหว่างประเทศสูงองค์กรวางแผนระดับชาติ องค์กรระดับท้องถิ่น องค์กรการกุศลเอกชน ฯ กลุ่มมืออาชีพจากองค์กรระหว่างประเทศหลากหลายองค์กรได้ทยอยสร้างโครงการต่างๆ ขึ้นและดำเนินโครงการอย่างต่อเนื่องเพื่อพัฒนาชนบนที่สูงให้เปลี่ยนระบบการผลิตและพืชที่ผลิตทดแทนการปลูกฝิ่น โดยหวังจะลดปริมาณฝิ่นที่ไหลเข้าสู่ตลาด ดังเช่น โครงการขององค์การสหประชาชาติที่ให้ความช่วยเหลือด้านงบประมาณในโครงการปลูกพืชทดแทนและพัฒนาเศรษฐกิจชาวไทยภูเขาอีก 3 ปี

ระหว่าง พ.ศ. 2523-2525 และต่อเนื่องอีกจากปี พ.ศ.2525-2527 แล้วเปลี่ยนชื่อโครงการใหม่เป็น โครงการปลูกพืชทดแทนและการตลาดที่สูงไทย-สหประชาชาติ (Thai-UN Highland Agricultural Marketing and Production Project – HAMP) เน้นการส่งเสริมชนบทที่สูงให้ปลูกพืชเศรษฐกิจทดแทนการปลูกฝิ่นเช่นโครงการเดิม แต่เพิ่มเติมงานด้านการตลาด รวมทั้งขยายพื้นที่โครงการจาก 30 หมู่บ้านเป็น 67 หมู่บ้านในจังหวัดเชียงใหม่ นอกจากนี้ ยังมี โครงการพัฒนาขององค์กรระหว่างประเทศ เช่น โครงการพัฒนาที่สูงไทย-เยอรมัน โครงการพัฒนาที่สูงไทย-นอร์เวย์ โครงการพัฒนาที่สูงดอยแปเปื้อ โดยการสนับสนุนของ UNICEP⁷, UNFPA⁸, UNFDAC⁹, UNIDCP¹⁰ โครงการพัฒนาที่สูงดอยสามหมื่นโดยการสนับสนุนของรัฐบาลแคนาดาและรัฐบาลสวีเดน โครงการพัฒนาที่สูงดอยเวียงผา โดยการสนับสนุนขององค์การเอกชนแห่งประเทศสวีเดนผ่าน UNIDCP โครงการพัฒนาชุมชนเพื่อการควบคุมพืชเสพติดไทย - ประชาคมยุโรป โครงการดังกล่าวแก้ไขปัญหาเรื่องการปลูกฝิ่นกระจายออกไปใน 26 อำเภอ 9 จังหวัด ดำเนินงานพัฒนาแบบผสมผสานเพื่อยกระดับความเป็นอยู่ของชนบทที่สูงและลดการพึ่งพาฝิ่นเป็นรายได้หลัก

ภายหลังปีพ.ศ. 2519 รัฐบาลได้ออกพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติดขึ้น เพื่อให้กฎหมายมีผลบังคับใช้ครอบคลุมยาเสพติดชนิดอื่นๆ และมีสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดแห่งชาติ(ปปส.) เป็นสถาบันหลักในการควบคุมดูแลปัญหาเสพติดและทำงานร่วมกับองค์กรระหว่างประเทศ ปปส.ได้กลายเป็นสถาบันที่มีความเป็นมืออาชีพอีกสถาบันหนึ่งที่เชื่อมโยงเครือข่ายอำนาจในระดับต่าง ๆ

พร้อม ๆ กับการเกิดขึ้นของนโยบาย โครงการพัฒนาต่าง ๆ สถาบันของมืออาชีพต่าง ๆ ขุดความรู้เกี่ยวกับชนบทที่สูงและฝิ่นได้ถูกแผ่ขยายออกไปอย่างต่อเนื่อง ขุดความรู้จากฝิ่นเริ่มขยายไปสู่ชุดความรู้เรื่องการทำลายป่าและยาเสพติดชนิดอื่น

โดยภายหลังปีพ.ศ. 2514 ศูนย์วิจัยชาวเขาและสถาบันผลิตความรู้ต่าง ๆ ได้ทำการค้นคว้าวิจัยที่แตกประเด็นไปในด้านอื่นๆ เกี่ยวกับชนบทที่สูง เช่น การศึกษาด้านการเกษตรและการใช้ประโยชน์ที่ดิน การพัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อหยุดยั้งการไร่ยาเสพติดของชนบทที่สูงแล้วหันมาทำไร่ถาวร

การขยายชุดความรู้เกี่ยวกับชนบทที่สูงและปัญหาเรื่องฝิ่นยังขยายไปสู่ยาเสพติดอื่นๆ มีการสร้างความรู้เรื่องการลดการเสพยาเสพติดทั้งในกลุ่มชนบทที่สูงและคนพื้นราบ โดยกลไกทาง

⁷ United Nations Children's Fund

⁸ United Nations Fund for Population Activities

⁹ United Nations Fund for Drug Abuse Control

¹⁰ United Nations International Drug Control Programme

สถาบันที่ทำการผลิตความรู้ อย่างเช่น สำนักงานปราบปรามยาเสพติดแห่งชาติ มหาวิทยาลัย สถานศึกษาต่าง ๆ ได้พยายามพัฒนาองค์กรและค่านิยมมาตรการเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาฝิ่น และยาเสพติดอื่น ๆ ซึ่งกำลังแพร่ระบาดแทนฝิ่นและหนักหน่วงกว่า อย่างเช่น เฮโรอีน รวมถึงการ ค้นหาวิธีการฟื้นฟูสภาพจิตใจและสมรรถภาพของชนบนที่สูงที่หันไปเสพติด ทำการสำรวจการใช้ สารเสพติดอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากฝิ่น การกำหนดวิธีการบำบัดรักษาที่ถูกต้อง (มูลนิธิโครงการหลวง, 2536, ปปส., 2525)

ในรอบทศวรรษที่ผ่านมา นโยบายป้องกันและปราบปรามยาเสพติดก็ยังไม่แตกต่างไป จากเดิม รัฐบาลโดยคณะกรรมการอำนวยการแก้ไขปัญหาความมั่นคงแห่งชาติเกี่ยวกับชาวเขา และการปลูกพืชเสพติดได้กำหนดแผนแม่บทเพื่อพัฒนาชุมชน สิ่งแวดล้อมและการควบคุมพืชเสพติดบนพื้นที่สูง พ.ศ. 2531-2535 โดยกำหนดบทบาทหน้าที่ของคณะทำงานชาวเขาในระดับชาติ ระดับภาค ระดับจังหวัดและอำเภอ เพื่อแก้ไขปัญหาชนบนพื้นที่สูง (สารล้านนา, 2532 : 14-17)

จากนั้นแผนแม่บทได้ถูกดำเนินการต่อเนื่องมาอีก 5 ปี (พ.ศ.2535-2539) แผนแม่บทดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นว่า ภาพตัวแทนฝิ่น - ยาเสพติดและชนบนที่สูงไม่แตกต่างไปจากเดิม หากยังได้แผ่ขยายไปสู่ภาพตัวแทนอื่นๆ และสร้างองค์ความรู้ด้านอื่นๆ ด้วย ดังเช่น เนื้อหาที่ถูกรวบรวมอยู่ในแผนแม่บท ดังนี้

“...การประกอบอาชีพและการหาเลี้ยงชีพด้วยการทำไร่เลื่อนลอยและการปลูกฝิ่นก่อผลกระทบที่สำคัญต่อการบุกรุกทำลายป่า แหล่งต้นน้ำลำธารทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม...”

“...การมีเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา ค่านิยมความเชื่อถือ วัฒนธรรม ประเพณีที่แตกต่างกันไปจากคนส่วนใหญ่ ความยึดมั่นในเผ่าพันธุ์และชาติความรู้สึกเป็นพลเมืองไทย ซึ่งมีผลประโยชน์ร่วมกับคนส่วนใหญ่ เป็นจุดอ่อนสำคัญต่อการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชาติ”

“ดังนั้น การแก้ไขปัญหาจึงต้องลดและขจัดอิทธิพลของชนกลุ่มน้อยและพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยในหมู่ชาวเขา...ส่งเสริมการเผยแพร่ศาสนาพุทธในหมู่ชาวเขา เพื่อเสริมสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชาติ ควบคุมดูแลการเผยแพร่ศาสนาในหมู่ชาวเขา ไม่ให้สร้างความแตกแยกในสังคมและเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา” (สารล้านนา, 2532 : 14-17)

หรือในปัจจุบัน นโยบายความมั่นคงแห่งชาติที่จะถูกกำหนดในแผนแม่บทในปีต่อไปก็ยังคงกล่าวถึงประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชนบนที่สูง ดังเช่น เนื้อหาการประชุมสภาความมั่นคงแห่งชาติที่ผ่านมา

"การประชุมผู้บริหารระดับสูงขึ้นที่โรงแรมมิดีกรีนฮิลล์ จ.เชียงใหม่ โดยมี พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ รองนายกรัฐมนตรี และ รมว.กลาโหม เป็นประธาน โดยนายชจิตภัย บุรุษพัฒน์ เลขาธิการ สมช. เปิดเผยว่า ปัญหากระทบความมั่นคงมีหลายเรื่อง ทั้งบุกกรุป่า ทำลายแหล่งน้ำ แรงงานเถื่อน การย้ายถิ่นฐาน รวมทั้งการควบคุมพืชเสพติดบนพื้นที่สูง โดยเฉพาะปัญหายาเสพติด หมู่บ้านตามชายแดนบนพื้นที่สูงกลายเป็นแหล่งพักของยาเสพติด เป็นแหล่งธุรกิจนอกกฎหมายที่สำคัญ ดังนั้น เมื่อแผนแม่บทเพื่อการพัฒนาชุมชนสิ่งแวดล้อมและการควบคุมพืชเสพติด บนพื้นที่สูงฉบับที่ 2 ประจำปี 2540-2544 กำลังจะสิ้นสุดลง จึงต้องหาแนวทางแก้ไขเพื่อบรรจุในแผนปี 2545-2549 เป็นฉบับที่ 3 ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนไป ขณะนี้ประชากรชาวเขาเพิ่มขึ้นอย่างน่าวิตก โดยเฉพาะเผ่าม้ง มีประชากรกว่า 2 แสนคน บางกลุ่มร่ำรวยในทางไม่ถูก และยังขยายอิทธิพล ราชอาณาจักรดูแลไม่ทั่วถึง เพราะมัวแต่นั่งอยู่ในกรุงเทพฯ ที่ผ่านมานหน่วยงานท้องถิ่นโยนเรื่องให้ทหารตลอด" (ไทยรัฐ, 2545)

นโยบายการแก้ไขปัญหาคาเฟ่และยาเสพติด โครงการพัฒนาต่างๆ การสร้างกลุ่มมืออาชีพ ผู้เชี่ยวชาญจากองค์กร สถาบันที่ผลิตความรู้ ทำการจัดระเบียบความรู้ อย่าง ปปส. การคิดค้นการใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ อย่างการตรวจจับต้นฝิ่นจากดาวเทียม ได้ต่อยอดและผลิตซ้ำภาพตัวแทนฝิ่น - ยาเสพติดกับชาวม้งและชนบนพื้นที่สูงในชุดวาทกรรมฝิ่นเพื่อกักขังอัตลักษณ์ของชาวม้งเอาไว้ โดยมีกลไกปฏิบัติการทางภาษาจากการสร้างกลุ่มมืออาชีพและสถาบันผลิตความรู้ภายใต้การมองปัญหาในทางเทคนิคเพื่อให้รัฐมีความชอบธรรมในการขึ้นไปเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวม้งและชนบนพื้นที่สูง ตราบใดที่ภาพของผู้เชี่ยวชาญด้านยาเสพติดและความเป็นมืออาชีพของการปราบปรามยาเสพติดยังดำรงอยู่และสามารถพัฒนาต่อไปได้เรื่อยๆ ภาพตัวแทนฝิ่น - ยาเสพติดของชาวม้งและชนบนพื้นที่สูงก็จำเป็นต้องเป็น"ภาพคู่ขนาน" กับภาพของมืออาชีพและผู้เชี่ยวชาญ เพื่อเป็นเครื่องมือของกลุ่มมืออาชีพให้ได้ทำการพัฒนาต่อไป

5.5 สรุป

กระบวนการกักขังอัตลักษณ์ชาวม้งเป็นผลมาจากการสร้างภาพตัวแทนและชุดนิยามความหมายที่เกิดขึ้นในบริบททางการเมืองเรื่องความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างกลุ่มวัฒนธรรมครอบงำกับกลุ่มชาติพันธุ์ม้งซึ่งเป็นกลุ่มผู้ด้อยอำนาจ

ภายหลังจากเปลี่ยนแปลงเป็นยาเสพติดและกลายเป็นสิ่งผิดกฎหมาย ฝิ่นได้เริ่มต้นกลายเป็นสิ่งแบ่งแยกความแตกต่างและสร้างความเป็นอื่นระหว่างรัฐและกลุ่มวัฒนธรรมครอบงำกับชาวม้งและชนบนพื้นที่สูง กลุ่มวัฒนธรรมครอบงำได้สร้างภาพตัวแทนและนิยามความหมายในระดับแรก

ที่เป็นมายาภาพกำหนดนิยามความหมายอัตลักษณ์ของชาวม้งเอาไว้อย่างเป็นแก่นสารนิยมด้วยการขนานนามว่าใครเป็นอย่างไร เช่น เรื่องราวของชาวม้งกับฝิ่นซึ่งเป็นยาเสพติดในบริบทที่ฝิ่นกลายเป็นพืชยาเสพติด การเป็นคอมมิวนิสต์ทำลายความมั่นคงแห่งชาติในบริบทความขัดแย้งทางการเมือง และการทำลายป่าในบริบทการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นต้น

จากนั้น ภาพตัวแทนที่เป็นมายาภาพได้เริ่มหลอมรวมเป็นเรื่องเล่าความแปลกแตกต่าง (Group Fantasy) ที่ซ้อนทับกันเกี่ยวกับชีวิตชาวม้ง มีการสร้างทฤษฎีจำแนกแยกแยะให้เห็นสารัตถะทางอัตลักษณ์ของชาวม้ง มีการนำเอาความรู้บางชุดไปจัดการกับความจริงในกระบวนการนิยามความหมายเพื่อสร้างภาพ “ความเป็นคนอื่น” (the Other) เช่น เรื่องเล่าว่าด้วยเรื่องคนติดยา การทำลายป่าและความมั่นคง ว่าด้วยคนใจ ไร้การศึกษาและสกปรก เมื่อเรื่องเล่าของชาวม้งได้รับการยอมรับจากสังคมภายนอกทั้งด้วยความเคยชินหรือด้วยเหตุผลอื่นๆ ภาพตัวแทนที่เป็นมายาภาพจะเริ่มกลายเป็น “ภาพตัวแทนทางการเมือง” ว่าด้วยความเป็นคนอื่นของชาวม้งที่ถูกแปลงเข้าสู่ รูปแบบแห่งอุดมการณ์ หรือ Ideology of Form ของผู้คนในสังคมทั่วไปที่ยอมรับเป้าหมายและยุทธวิธีการต่อสู้ทางการเมืองและกลายเป็นแนวคิดครอบงำของสังคมที่สังคมใหญ่เชื่อและยอมรับอย่างนั้น

โดยภาพตัวแทนหลักๆ เกี่ยวกับฝิ่นและความเป็นม้งที่ถูกแปลงเข้าสู่รูปแบบแห่งอุดมการณ์ของคนในสังคมทั่วไปได้เริ่มต้นจากฝิ่น แต่ต่อมาได้ขยายไปสู่ภาพตัวแทนอื่นๆ ซึ่งมีภาพตัวแทนหลักๆ 3 ภาพในบริบทเงื่อนไขทางประวัติศาสตร์ที่แตกต่างกันในแต่ละช่วงเวลาและซ้อนทับรวมกันเป็นภาพลักษณ์ชาวม้งในปัจจุบัน คือ ภาพแรก ฝิ่นถูกเชื่อมโยงกับชาวม้งในฐานะผู้ปลูกเสฟและค้าฝิ่นซึ่งเป็นยาเสพติด ในบริบทที่ฝิ่นกลายเป็นยาเสพติดผิดกฎหมาย ภาพที่สอง คือ ม้งซึ่งเป็นชาวเขาที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงทางกวางเมืองในบริบทความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างคอมมิวนิสต์กับเสรีนิยม และภาพสุดท้ายซึ่งมีสองด้าน คือ ในบริบทของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ม้งซึ่งเป็นชาวเขามีภาพของวัฒนธรรมและระบบการผลิต การทำไร่ฝิ่นที่ทำลายสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน ขณะที่ภาพอีกด้านในบริบทที่อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเฟื่องฟูและถูกตั้งเป้าหมายดึงดูดเงินเข้าประเทศ ชาวม้งและรูปแบบวัฒนธรรมภายนอกของม้ง เช่น การแต่งกาย ไร่ฝิ่น คือ สินค้าทางวัฒนธรรมที่ถูกแสดงเพื่อขายให้กับนักท่องเที่ยว

ในกระบวนการสร้างภาพตัวแทนและชุดนิยามความหมายฝิ่นเป็นหนึ่งในปฏิบัติการทางภาษาของรัฐและกลุ่มวัฒนธรรมครอบงำที่ได้สร้างชุดความรู้บางชุดเพื่อนำไปจัดการกับความจริงในการนิยามความหมายอัตลักษณ์ด้วย ชุดความรู้ถูกกระทำการผ่านกลไกต่างๆ ของรัฐในการกำหนดนโยบายและกฎหมายเกี่ยวกับฝิ่นและชนบทที่สูงผ่านการพัฒนา การสร้างและขยายองค์

ความรู้เกี่ยวกับผ่านสถาบันความรู้ สถาบันการศึกษา สื่อมวลชน ตลอดจนการสร้างความเป็น “มืออาชีพ” ที่เชี่ยวชาญเรื่องผืน การกำจัดผืนและยาเสพติดเพื่อตอกย้ำชุดนิยามความหมายให้ดำรงอยู่และให้กลายเป็นที่ยอมรับในวงกว้าง

“ความเป็นมืออาชีพ” ได้กลายเป็น “การเมืองเรื่องความรู้” มากกว่าจะให้ความสำคัญกับปัญหาด้านอื่นๆ ดังนั้น ปัญหาคอมมิวนิสต์จึงถูกมองว่าเป็นปัญหาเรื่องความแตกต่างที่แก้ไขได้ด้วยการสร้างความกลมกลืนเป็นหนึ่งเดียว ส่วนปัญหาผืนถูกมองว่าเป็นเพียงปัญหาทางการเกษตรที่แก้ไขด้วยเทคนิคความรู้ ดังเช่น การเปลี่ยนแปลงระบบการผลิต เปลี่ยนพืชที่ผลิต ส่งเสริมรายได้จากการปลูกพืชเศรษฐกิจทดแทนฝิ่น พัฒนาความเจริญเข้าสู่หมู่บ้าน สร้างความสัมพันธ์ทางจิตใจให้รักชาติ

เมื่อสถาบันและมืออาชีพด้านยาเสพติดยังดำรงอยู่และยังพัฒนาต่อไปได้เรื่อยๆ ภาพตัวแทนผืนและยาเสพติดของชาวม้งและชนบนที่สูงก็จำเป็นต้องเป็น “ภาพคู่ขนาน” กับภาพของมืออาชีพในชุดวาทกรรมนี้เพื่อเป็นเครื่องมือของกลุ่มมืออาชีพให้ได้พัฒนาต่อไป